

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра податків та фіскальної політики

ТУРКЕВИЧ Вікторія Ігорівна

**Ефективність митного оподаткування у
вітчизняній фіскальній практиці / Effectiveness of
Customs Taxation in Domestic Fiscal Practice**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма - Митна справа

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ФМСм-22
В. І. Туркевич

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, І. А. Гуцул

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

" ___ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **А. І. Луцик**

ТЕРНОПІЛЬ - 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	4
1.1. Роль митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні.....	4
1.2. Фіскальне регулювання зовнішньоторговельної діяльності та її інституційне забезпечення	12
Висновки до першого розділу	20
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	22
2.1. Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку зовнішньоторговельної діяльності України	22
2.2. Науково-методичний підхід до аналізу практики фіскального регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні	32
2.3. Оцінка впливу фіскального регулювання на економічну безпеку України	39
Висновки до другого розділу	43
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ	45
3.1. Зарубіжний досвід митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності та можливості його використання в Україні	45
3.2. Цільові пріоритети удосконалення митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності	65
Висновки до третього розділу	76
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80

ВСТУП

Актуальність теми. Нові економічні та геополітичні умови зі змінами в розвитку національної економіки та посиленням військових викликів вимагають розробки нових науково обґрунтованих шляхів гарантування економічної безпеки держави з акцентом на національно-економічні інтереси. Його основним завданням мають стати кількісні зміни для якісної трансформації соціально-економічної системи країни в цілому. Важливими складовими та гарантіями цих змін завжди були і залишаються процеси реактивації міжнародної торгівлі та проведення ефективної фіскальної політики.

Проте цілі та завдання цих двох типів макроекономічної політики є внутрішньо антагоністичними, що, на перший погляд, потребує визначення певних пріоритетів. Досвід багатьох країн останніх років показав, що з інфляцією можна ефективно боротися без зростання безробіття, а збільшення міжнародної торгівлі не обов'язково супроводжується радикальним зниженням зовнішньоторговельних податків. Потрібне таке регулювання зовнішньоторговельного оподаткування (ЗТП), яке, з одного боку, усувало б перешкоди міжнародній торгівлі, а з іншого сприяло б наповненню державного бюджету. Цей синергетичний ефект сприяє створенню умов для підвищення рівня економічної безпеки в Україні.

Податкове регулювання міжнародної торгівлі в Україні у своїх працях висвітлювали такі вітчизняні вчені, як: А. Крисоватий, О. Тимченко, В. Федосов, К. Швабі, В. Вишневський, О. Гребельник, Н. Злепко, М. Каленський, Ю. В. Макогон, П. Пашко, О. Тищенко, С. Юрій.

Метою кваліфікаційної роботи є наукове обґрунтування теоретичних та методичних підходів митного оподаткування у вітчизняній фіскальній практиці.

Для реалізації мети окреслено такі завдання:

– визначити характер і функції митних податків в Україні;

- обґрунтувати та поширити зміст митних податків;
- проаналізувати сучасний стан та тенденції розвитку митного оподаткування в Україні;
- удосконалити механізм митного оподаткування зовнішньоекономічної діяльності, розробивши концептуальну схему прийняття рішень, етапи реалізації та відповідні критерії успіху;
- оцінити вплив інструментів митного оподаткування на економічну безпеку України;
- сформулювати структуру зовнішніх факторів, що визначатиме динаміку митних податків у сучасних умовах;
- розробити та обґрунтувати наукові підходи та напрями удосконалення митного оподаткування в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення митного оподаткування інструментами зовнішньоторговельної діяльності.

Предмет дослідження становлять теоретичні та прикладні засади митного оподаткування в Україні.

Інформаційною основою кваліфікаційної роботи слугували закони України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, укази Президента України, міжнародні договори України, офіційні документи органів державного управління, статистичні дані Державної служби статистики України та Державної митної служби України, Всесвітньої торгової організації (WTO), Всесвітнього економічного форуму (WEF), Міжнародного валютного фонду (IMF), Організації економічного співробітництва і розвитку (OECD) та інших вітчизняних і зарубіжних аналітичних інституцій.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Роль митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні.

Сучасні умови можливої зміни вектора розвитку світової економіки, переважно з ліберальної макроекономічної моделі в бік неокейнсіанства та протекціонізму, вимагають наукового обґрунтування та розробки якісно нової стратегії економічного розвитку, яка має орієнтувати на основні економічні інтереси людей. і цілі.

Кардинальні зміни, які поступово відбувалися в економіці України після проголошення державної незалежності, значно підвищили роль зовнішньоторговельних чинників у її розвитку. Таким чином, на етапі економічного реформування та впровадження ринкового механізму одним із засобів пом'якшення наслідків рецесії був активний розвиток зовнішньої торгівлі (ЗТ). Через обмеженість платоспроможного попиту на внутрішньому ринку експортна діяльність була і залишається важливим вектором розвитку значної кількості українських підприємств, що передбачає участь у виробничому процесі значної кількості виробничих ресурсів і робочої сили. .

Для формування оптимальних механізмів регулювання зовнішньої торгівлі необхідно врахувати та усунути ряд проблем, а саме:

- вплив чорної економіки на ціни експортно-імпортних позицій;
- наявність різних оцінок експорту та імпорту України в країнах-партнерах;
- значна частка в імпорті товарів, які майже не виробляються в Україні;
- відсутність стабільних ринків[17].

Особливе місце серед економічних методів державного регулювання економічних процесів належить фіскальному регулюванню. А в країнах Європейського Союзу фіскальне регулювання продовжує залишатися

ефективним засобом циклічного регулювання економіки за умов, коли монетарні важелі втрачають свою силу.

Під фіскальним регулюванням ЗТД слід розуміти динамічну систему заходів державного регулювання через інструменти, важелі, стимули та санкції, що забезпечують захист національних економічних інтересів у зовнішньоекономічній сфері.

Так само фіскальне регулювання ЗТД можна розглядати як процес розробки та застосування інструментів, важелів та відповідних державних санкцій для модифікації регуляторного впливу у сфері зовнішньої торгівлі з метою захисту національних економічних інтересів.

У свою чергу, під національними економічними інтересами України у сфері податкового регулювання ЗТД, на даному етапі розвитку, ми вважаємо:

- здійснення заходів, що сприяють входженню України на шлях сталого економічного зростання;
- активізація зовнішньоекономічної діяльності;
- підвищення конкурентоспроможності національної продукції на національному, європейському та світовому ринках;
- захист внутрішнього ринку від неякісного імпорту;
- стимулювати розвиток експортного потенціалу країни;
- боротьба з контрабандою товарів і транспортних засобів;
- забезпечувати фінансові надходження до державного бюджету.

Оскільки запропоноване нами визначення враховує принципи динамізму та системності, цілісну сутність розуміння системи податкового регулювання слід представити у вигляді рис. 1.1.

Розглянемо більш детально окремі елементи побудованої системи. Податкове регулювання ґрунтується на використанні таких засобів, як податки на експортно-імпортні операції (митні збори, податок на додану вартість, спеціальний податок), субсидії, штрафи, державні замовлення тощо. За допомогою цих інструментів держава через вплив економічних інтересів модифікує поведінку суб'єктів зовнішньої торгівлі, але при цьому зберігає свою

повну оперативну незалежність. Ці інструменти повністю сумісні з природою ринкових відносин і тому відіграють особливо важливу роль у регулюванні зовнішньої торгівлі.

На практиці держава часто регулює шляхом накладення податків на експортно-імпортні операції, ефективність яких значною мірою залежить від рівня ефективності всієї системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Ефективне використання податків як важливого інструменту регулювання зовнішньоекономічної діяльності вимагає врахування їх функцій.

Податки, як економічна категорія, мають певні функції, через які виявляється їх сутність, властивості, характеристики та роль в економіці. Переважна більшість економістів вважає, що податки виконують три основні функції: фіскальну, регулятивну (часто ототожнюють зі стимулами) та розподільчу (бюджетну).

Регулююча функція податків виявляється в організації фінансового забезпечення зовнішньої торгівлі, про що свідчить практика застосування нульової ставки ПДВ до експортної продукції. В умовах посилення економічної глобалізації та міжнародної торгівлі регулююча функція податків відбивається на певному рівні захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції [46]. Залежно від вирішення тих чи інших економічних завдань регулююча функція дозволяє збалансувати фіскальну функцію. Як показують практика та дослідження, ці дві функції оподаткування у сфері зовнішньої торгівлі не лише співіснують, а й ефективно взаємодіють.

Податки є не лише джерелом наповнення бюджету, а й ефективним інструментом фінансового регулювання економіки, яким потрібно вміло користуватися і за допомогою якого можна проводити протекціоністську економічну політику, а також гарантувати свободу на товарному ринку. Ефективність фіскального регулювання зовнішньої торгівлі залежить від оптимізації податків, форм оподаткування, рівнів ставок і тарифів, фіскальних пільг тощо. [28].

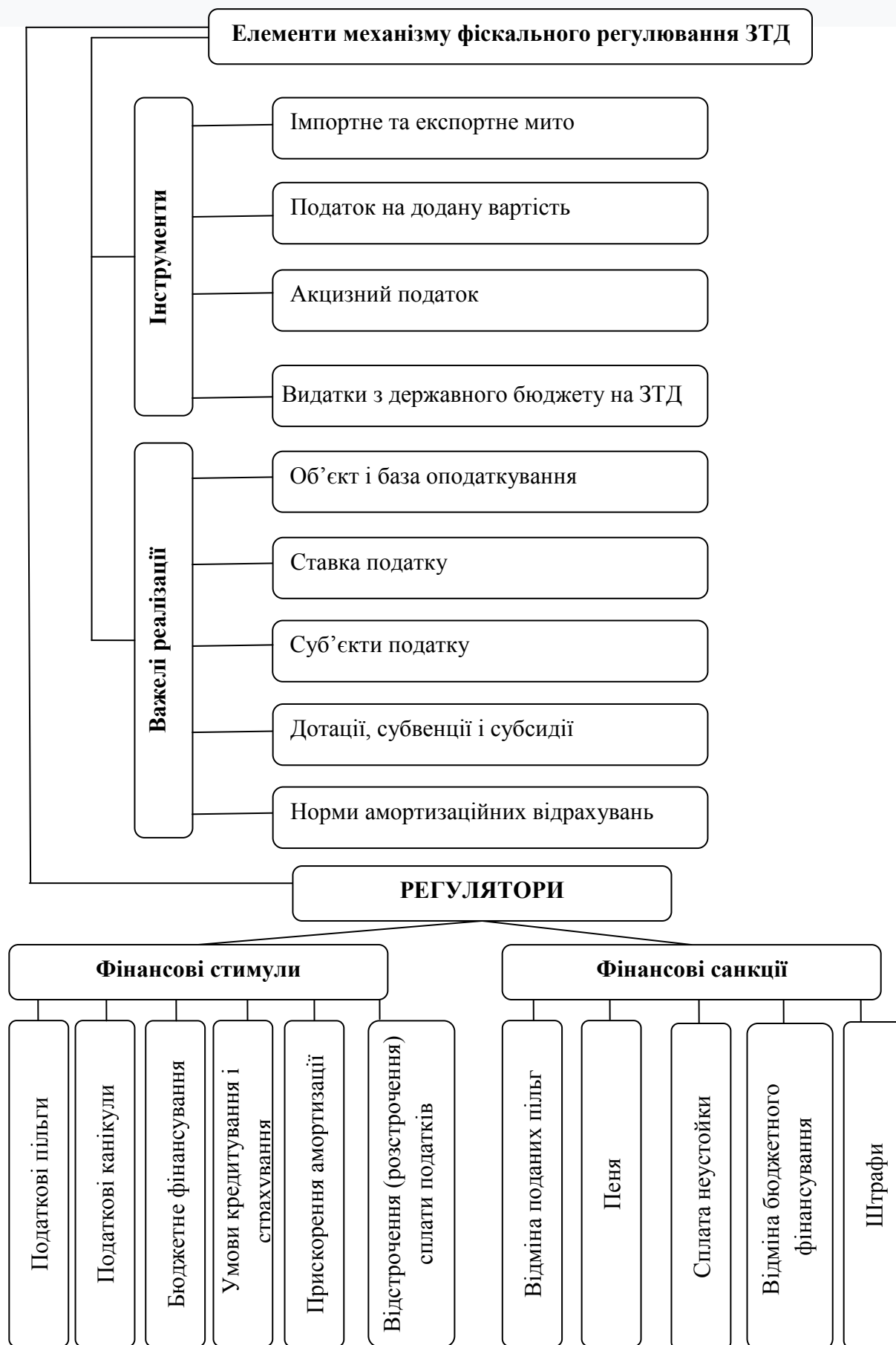

Рис. 1.1. Елементи механізму фіскального регулювання ЗТД

Податок у ЗТД вважається конкретною монопольною ціною державних послуг для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, тому особливо важливо визначити рівень оподаткування, встановити оптимальний розмір податків та розподілити податковий тягар між його платниками. щоб краще відповідати платникам податків [8]. Тобто податкову політику у сфері ЗТД можна розглядати як систему економічних заходів, спрямованих, з одного боку, на збалансування національної економіки та гарантування надходжень до державного бюджету, а з іншого, на підвищення зацікавленості в результатах.

Основною формою прояву податкової політики у сфері ЗТД є система оподаткування експортно-імпортних операцій, яка складається із встановлених видів податків та обов'язкових платежів. Оптимізація цієї системи оподаткування має здійснюватися відповідно до принципів прибутку, адміністративної зручності та платоспроможності.

У переважній більшості країн світу використовуються три рівні ставок імпортного мита. Кожен рівень відповідає стадії переробки продукції: сировини, напівфабрикатів і готової продукції. Цей поділ заснований на принципі підвищення тарифів, тобто підвищення тарифних ставок у міру збільшення ступеня переробки продукції (імпорт сировини - 0,5%; напівфабрикатів і комплектуючих - 5-15%; готової продукції - 15-30%). Прогресивність імпортних тарифів регулює структуру торговельних відносин шляхом створення більш сприятливого режиму ввезення сировини та напівфабрикатів та захисту національного виробництва продукції з високою доданою вартістю.

Що стосується права на експорт, то воно використовується в більшості країн. За загальним правилом вони обкладаються податком на «стратегічні товари», продукцію добувної промисловості та окремі види харчових продуктів. Застосування цього тарифу разом з політичними цілями (для стратегічних товарів) переслідує суто економічну мету: зменшити пропозицію дефіцитних товарів, покращити комерційні умови як на внутрішньому, так і на

зовнішньому ринках, стабілізувати доходи бюджету, податкові прибутки експортери.

Дуже важливо застосовувати експортні мита до товарів, які часто підлягають антидемпінговому розслідуванню, завдаючи значних збитків (для України, в основному, продукція хімічної промисловості та чорної металургії). До переліку товарів, на які доцільно застосовувати експортні мита в Україні, також слід включати корисні копалини, металобрухт, мінеральні води, цінні породи деревини, окремі групи сільськогосподарської та харчової продукції тощо.

Митна вартість товарів відіграє особливо важливу роль у процесі податкового регулювання, оскільки є основою для визначення та стягнення податків. Митною вартістю товарів, що перетинають митний кордон України, є вартість товарів, що використовуються для митних цілей, яка базується на ціні, фактично сплаченої або підлягає сплаті за ці товари [63]. Його визначення є одним із найскладніших процесів у міжнародній митній практиці.

Найпоширенішим та ефективним інструментом регулювання оподаткування ЗТД у більшості країн є податок на додану вартість (ПДВ).

У структурі митних платежів, які здійснюються національними митними органами, податок на додану вартість займає чільне місце, його частка становить від 65 до 85% від загального обсягу митних платежів України.

Формування системи оподаткування ПДВ може відбуватися за трьома різними варіантами оподаткування: продукти, доходи та споживання. Кожен з цих варіантів реалізується на основі одного з двох важливих принципів (принцип походження або принцип призначення).

ПДВ на споживання вважається найкращим із трьох згаданих вище варіантів, оскільки з економічної точки зору він є найбільш нейтральним. Цей вид податку має найнижчу оподатковувану базу (лише споживання), а тому встановлюється найвища ставка податку. Деякі країни намагаються розширити податкову базу також шляхом часткового оподаткування інвестиційних товарів.

ПДВ за принципом призначення передбачає його збирання товарів, що ввозяться в країну, або його відшкодування при їх вивезенні за межі країни.

При такій системі оподаткування ПДВ експортер не має стимулу знижувати митну вартість експорту, оскільки він не оподатковується. Імпортери зібраного ПДВ залежать від митної вартості товарів, і це може викликати у них інтерес до її зниження. При використанні принципу походження ПДВ ситуація зі вартістю митної вартості змінюється навпаки.

Ефективним інструментом податкового регулювання ЗТД є спеціальний податок за його певні властивості:

- його досить вузька спрямованість впливає на поведінку споживачів і розподіл ресурсів;
- це дуже важливе та стабільне джерело поповнення дохідної частини бюджету і не створює надмірного фіскального тиску;
- простота та дешевизна стягнення спеціального податку та неможливість уникнути його сплати.

Відповідно до рекомендацій СОТ та МВФ акцизні збори мають застосовуватися до таких основних груп товарів: алкоголь та тютюнові вироби, автомобілі, нафта та нафтопродукти, автозапчастини. Проте в деяких країнах, особливо в країнах, що розвиваються, акцизи вводяться на інші групи товарів, і особливо на ті, що вважаються предметами розкоші.

Таким чином, можна зробити висновок, що важелі та інструменти фіскального регулювання є ефективними механізмами досягнення певних цілей у межах обраного зовнішньоторговельного режиму. У кожній ситуації уряди повинні віддавати перевагу певним інструментам (або їх комбінаціям), враховуючи їх ефективність, а також специфічні умови розвитку, що, з точки зору американського економіста Дугласа Норта, є особливо важливим для створення ефективна система зовнішньоекономічного регулювання.

Механізм фіскального регулювання ЗТД необхідно періодично оновлювати з урахуванням змін у соціально-економічному розвитку країни та економічній політиці держави. За відсутності такої узгодженості

відбуватимуться деструктивні процеси, що характерно для зовнішньоекономічних зв'язків України. Основною причиною його появи є невідповідність існуючої системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на етапі переходу до ринкової економіки, де домінували адміністративні методи.

Адаптація механізму впливу держави на економіку до сучасних вимог ускладнюється глибокими суперечностями трансформаційного процесу, які послаблюють вплив держави як на економічний розвиток, так і на його зовнішньоекономічну складову.

1.2. Фіскальне регулювання зовнішньоторговельної діяльності та її інституційне забезпечення

Характер формування інститутів ринкового середовища та структура їх взаємодії були основною причиною незадовільних результатів на початку становлення держави та викликали труднощі в кризовий період розвитку України. Спонтанне навчання та відбір інститутів не завжди відображає найкращі та оптимальні варіанти. Спонтанність, особливо в умовах високої невизначеності, може формувати та зміцнювати інститути, які суперечать інтересам суспільства в цілому. Тому держава має активно впливати на інституційне середовище.

Виділення фіскального регулювання зовнішньої торгівлі в окрему дослідницьку одиницю підкреслює необхідність більш глибокого вивчення її інституційного середовища та формування системи інститутів.

Перелік та повноваження інститутів державної влади, що здійснюють регулювання зовнішньої торгівлі, а також форми їх державного регулювання та контролю визначаються Господарським кодексом України та законами України. Рис. 1.2.

Основним інститутом і інструментом в руках держави, що дає можливість створити певні стимули, є закон, тобто формальна норма поведінки. У цьому випадку закони можуть мати зовсім іншу якість і характер впливу на економічне зростання. Закони, що стимулюють розвиток інновацій, модернізацію та технічне переозброєння виробництва, здорову конкуренцію між підприємствами, є продуктивними з точки зору економічного зростання.

З іншого боку, закони, які встановлюють бюрократичні бар'єри для монополій та державних субсидій та іншої допомоги без належних стимулів для підвищення ефективності виробництва, є контрпродуктивними. Існування держави є необхідною умовою економічного зростання, але держава також є джерелом спаду, створеного руками людини [7].

Основним законом є Конституція України, де у статті 18 зазначено, що зовнішня політика України спрямована на гарантування її національних інтересів і безпеки шляхом підтримки мирного та взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства відповідно до принципів і норм загальновизнаного міжнародного права. . . Стаття 9 додає: «Існуючі міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» [8].

«Основні засади державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності визначається у ст. 8 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Україна самостійно формує систему та структуру державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на своїй території, принципи якого визначені у ст. 2 цього ж закону. В рамках даного закону сформувався і регулювання зовнішньоекономічної діяльності». [33].

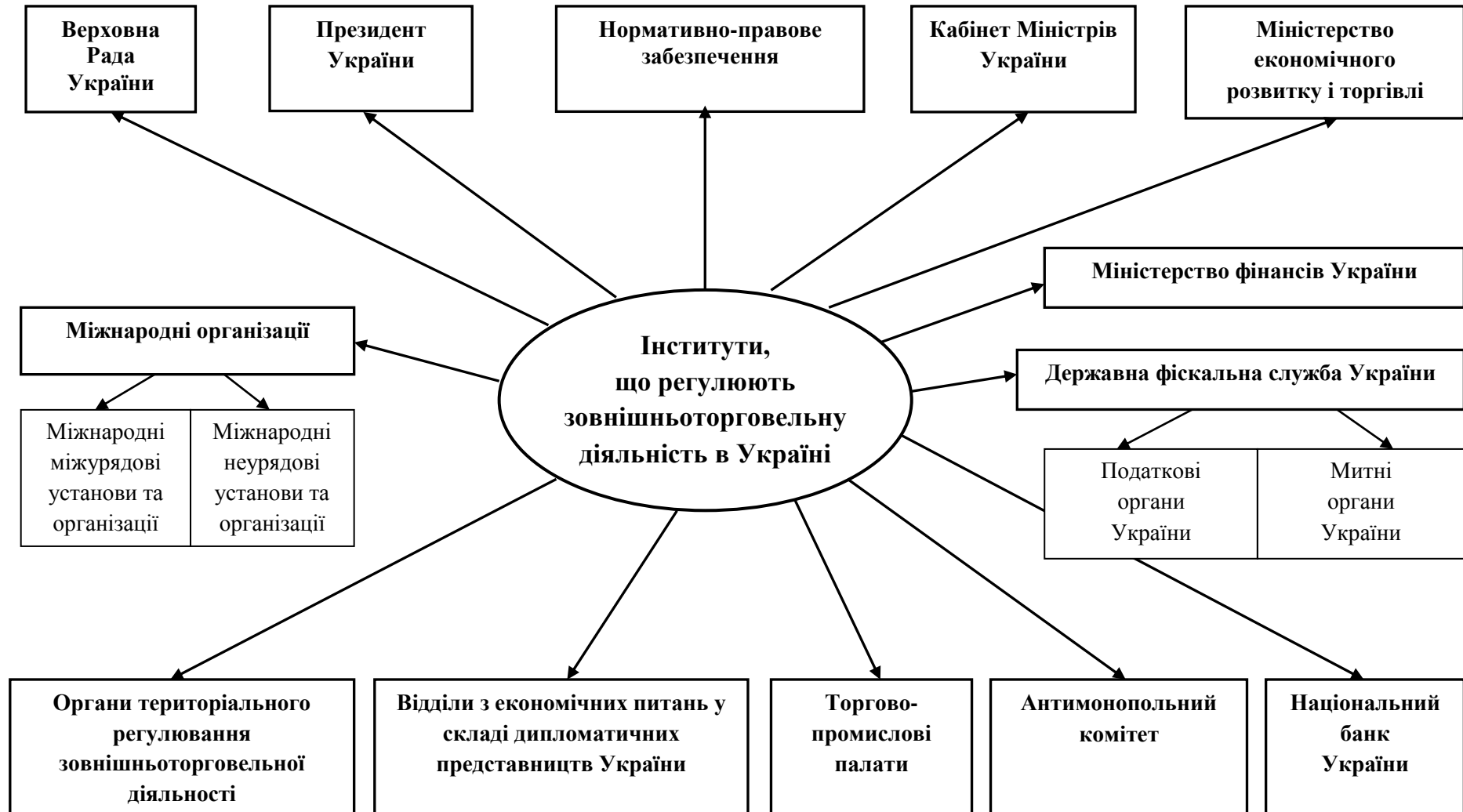

Рис. 1.2. Інститути, що регулюють зовнішньоторговельну діяльність в Україні

В процесі еволюції інституційного забезпечення ЗТД в Україні було прийнято три митних кодекси (перший від 12.12.1991 р., другий від 11.07.2002 р. і третій від 13.03.2012 р.). «Митним кодексом України встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання ЗТД, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил, організації і забезпечення діяльності органів доходів і зборів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

Правила оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України, визначаються Податковим кодексом України, крім правил оподаткування товарів митом, які встановлюються Митним кодексом України та іншими законами з питань митної справи ». [14].

Вищим органом державної влади є Верховна Рада України, яка приймає, змінює та скасовує закони, пов'язані з ЦТД; затверджує основні орієнтири зовнішньоекономічної політики України; затверджує загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони навколишнього природного середовища; розглядає питання затвердження та зміни структури органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, укладання міжнародних договорів України відповідно до Закону України «Про міжнародні договори України» [99] та закріплення чинного законодавства України відповідно до правил, встановлених цими договорами; встановлює спеціальні режими зовнішньоекономічної діяльності на території України; затверджує переліки товарів, експорт та ввезення яких підлягають ліцензії або заборонені.

Президент України бере участь у регулюванні ЗТД через виконувані ним функції, представляючи державу на міжнародній арені, керуючи зовнішньою

політикою держави, ведення переговорів та укладення міжнародних договорів України, підписання законів, прийнятих Верховною Радою України.

Кабінет Міністрів України здійснюватиме заходи щодо реалізації зовнішньоекономічної політики України відповідно до законів України. Відповідно до компетенції, визначеної законами України, вносить до Верховної Ради України пропозиції щодо системи міністерств, Державні комітети та управління - органи оперативного державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, повноваження яких не можуть перевищувати повноважень Кабінету Міністрів України, які він має відповідно до законів України. У рамках реалізації зовнішньоекономічної політики держави Кабінет Міністрів України регулює ЗТД.

Національний банк України зберігає та використовує золотовалютні резерви України та інші державні цінності, що гарантують платоспроможність України та визначає курс до інших валют, встановлює та регулює правила обов'язкового продажу доходів в іноземній валюті для зовнішньоторговельні агенти пом'якшили вимогу продавати в Україну валютну виручку в іноземній валюті, і тепер юридичні особи мають продавати 50% своєї валютної виручки замість 65%.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України забезпечує реалізацію єдиної державної політики економічного, соціального, регіонального розвитку та розвитку країни в цілому, а також співпрацю з Європейським Союзом та іншими країнами, моніторинг експорту та імпорту з всі країни-партнери. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України повною мірою залучено до моніторингу та координації діяльності КЗС. До його складу входять відділи, присвячені дослідженням та аналізу зовнішньої торгівлі.

Міністерство фінансів України бере участь у регулюванні зовнішньоекономічної діяльності шляхом координації звітності експортно-імпортних операцій та надання методичних рекомендацій щодо їх обліку.

Державна митна служба України (ДМСУ) активніше залучається до регулювання ЗТД. Створена у 2019 році і є центральним органом виконавчої влади, до сфери управління якого входить адміністрування податків, зборів, митних зборів та одноразового соціального внеску, надання послуг громадянам і підприємствам, забезпечення наповнення дохідної частини бюджету.

Його головне завдання – створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, громадської безпеки, захисту митних інтересів України. ДМСУ спрямовує та координує роботу Кабінету Міністрів та формує державну податкову та митну політику, контролює діяльність митниці, у межах своїх повноважень видає накази, організовує та контролює їх виконання.

З моменту здобуття Україною незалежності організаційна структура ДМСУ неодноразово зазнавала серйозних реорганізацій, які супроводжувалися неодноразовими змінами назв, кількості структурних підрозділів, їх функцій та завдань.

Свої організаційні коріння ДМСУ сягає 1990 року, коли було прийнято Закон України «Про державну податкову службу в Україні» від 4 грудня 1990 року № 509-ХІІ та Указ Президента України «Про утворення Державного митного комітету України» «від 11.12.1991 набрав чинності. № 1. Пізніше в 1996р. Державний митний комітет України реорганізовано в Державну митну службу України.

До 2012 року Державна податкова служба України та Державна митна служба України були спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади України, керівників яких призначав і звільняв Президент України. У 2012 році ці державні органи зі спеціальним статусом були об'єднані до Міністерства доходів і зборів України, а у 2014 році вони були реорганізовані в ДФСУ.

Антимонопольний комітет України здійснює контроль за дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності антимонопольного законодавства.

Торгово-промислові палати надають практичну допомогу підприємцям у здійсненні господарських та господарських операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках, сприяють експорту товарів і послуг з України, для чого надають своїм членам широкий спектр професійних послуг, у тому числі консультації в зовнішній торгівлі та ринковій оцінці проводити незалежну експертизу майна, оцінювати рухоме та нерухоме майно, нематеріальні активи, надавати послуги зі штрихового кодування, патентно-ліцензійні послуги, розробляти проект документації для забезпечення захисту прав інтелектуальної власності тощо.

Органи територіального регулювання зовнішньоекономічної діяльності створюються за погодженням з місцевими Радами народних депутатів України та в межах загального ліміту бюджетних коштів, що виділяються на утримання відповідних органів державного регулювання України. Дії цих підрозділів (філій) не повинні суперечити нормативним актам місцевих Рад народних депутатів України, крім випадків, коли такі дії передбачені або керуються законами України.

Для налагодження та розвитку співробітництва у зовнішньоекономічній сфері створюються міжнародні організації, що здійснюють регулювання зовнішньоекономічної діяльності. До них належать міжнародні міжурядові установи та організації та міжнародні неурядові установи та організації.

До міжнародних міжурядових установ та організацій зовнішньоекономічної сфери належать установи та організації, створені на основі добровільних формальних багатосторонніх урядових угод між країнами та утворені як інституційні одиниці зовнішньоекономічної сфери. Вони створюються на основі добровільної участі країн, при функціонуванні постійно діючих наднаціональних органів, наділених певними компетенціями та функціями (координація, арбітраж тощо).

Міжурядові організації загальної компетенції в усьому світі у своїй діяльності охоплюють значну кількість видів діяльності. На глобальному рівні важливими міжнародними організаціями є Організація Об'єднаних Націй

(ООН), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та консультативні групи. До міжнародних неурядових установ та організацій спеціальної компетенції належать спеціалізовані установи, міжнародні урядові організації Організації Об'єднаних Націй, в яких одна з функцій є основною, а решта — допоміжною. Ці міжнародні організації регулюють валютно-кредитний ринок, торгівлю, митне співробітництво, міжнародні перевезення тощо.

Інституційна структура міжнародного грошового ринку — це сукупність міжнародних банків, обмінних будинків, валютних фондів, державних установ та міжнародних організацій, через які здійснюється рух капіталів у зовнішньоекономічній сфері. Важливу роль у сфері валютних відносин відіграють Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку.

Україна самостійно набуває членство в міжнародних міжурядових організаціях на підставі відповідних міжнародних договорів та/або установчих актів цих організацій за умови, що вони не суперечать цілям та принципам Конституції України.

Співпраця з міжнародними фінансовими інституціями є невід'ємним атрибутом політики будь-якої держави, що системно розвиває міжнародні фінансові відносини. Можливості фінансування, що відкриваються через співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями, за певних умов дають змогу інтенсифікувати економічне зростання [5].

З аналізу можна зробити висновок, що розвиток регуляторних інститутів Центрального банку в Україні є динамічним явищем під впливом об'єктивних та суб'єктивних факторів. Формування інституційного середовища має враховувати позитивні здобутки минулого та потреби сьогодення. Побудова ефективної економіки та досягнення високого та стабільного зростання сильно залежать від ефективної інституційної підтримки фіскального регулювання в Україні.

Висновки до першого розділу

Результати дослідження показали, що для досягнення цілей повного приєднання України до Європейської торговельної зони бажано на основі розумного поєднання вільної торгівлі та національного економічного протекціонізму, оскільки кожна країна Європейського Співтовариства у зовнішній торгівлі буде керуватися добробутом національних економічних інтересів.

Особливе місце серед економічних методів державного регулювання економічних процесів загалом і зовнішньої торгівлі зокрема належить фіскальному регулюванню. Запуск ефективних механізмів фіскального регулювання КЗС сприяє підвищенню конкурентоспроможності української економіки, активізує інноваційно-інвестиційну складову розвитку, позитивно вплине на структурні процеси в реальному секторі економіки.

Аналіз класичних та сучасних наукових джерел показав, що вони не мають визначення поняття «фіскальне регулювання зовнішньої торгівлі». З вивчення етимології поняття пропонується, що фіскальне регулювання КТД означає динамічну систему заходів державного регулювання з використанням інструментів, важелів, стимулів і санкцій для захисту національних економічних інтересів у зовнішньоекономічній сфері.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку зовнішньоторговельної діяльності України

Однією з найважливіших причин погіршення макроекономічної ситуації в Україні стало зниження експорту та імпорту, що супроводжувалося знеціненням національної валюти та зниженням конкурентоспроможності національної економіки. Погіршення соціальної сфери лише загострило існуючі проблеми. Уряд, політика якого полягала у збереженні власного політичного рейтингу, не була зацікавлена в інвестиціях в освіту та медицину, оскільки результати такого внеску помітні лише в довгостроковій перспективі.

Протягом 2002-2017 рр. надзначний обсяг імпорту і обсяг експорту. Мер Бреча спостерігав за тривалістю 2011-2013 років, коли макроекономічні проблеми посилювалися через те, що їх наслідки були нотаріально засвідчені в усіх сферах, що нарешті розгорнулося в Революції Гідності. За останні три роки динаміка зовнішньої торгівлі суттєво змінилася, імпорт продовжує домінувати в економічній діяльності за межами України. На рис. 2.1 представлена динаміка експорту та імпорту послуг і послуг за період 2002-2017 рр., міль на мільйон доларів. США

Важливим кроком у розвитку зовнішньоекономічної діяльності України стало запровадження преференцій для вітчизняних виробників на експорт окремих груп товарів до країн ЄС. Однак, судячи з динаміки зовнішньоторговельних операцій за останні три роки, це мало вплинуло на стан зовнішньої торгівлі. Позитивний ефект проявляється лише у зміні географічної структури зовнішньої торгівлі. Основними статтями національного експорту є сировина, сільськогосподарська продукція та деякі послуги, зокрема у сфері високих технологій.

За даними Світового банку, за останні три роки частка експорту високотехнологічної продукції з України в загальному експорті становить 7-8%. З 2008 року цей показник зріс утричі, загальна динаміка наведена на рис. 2.2.

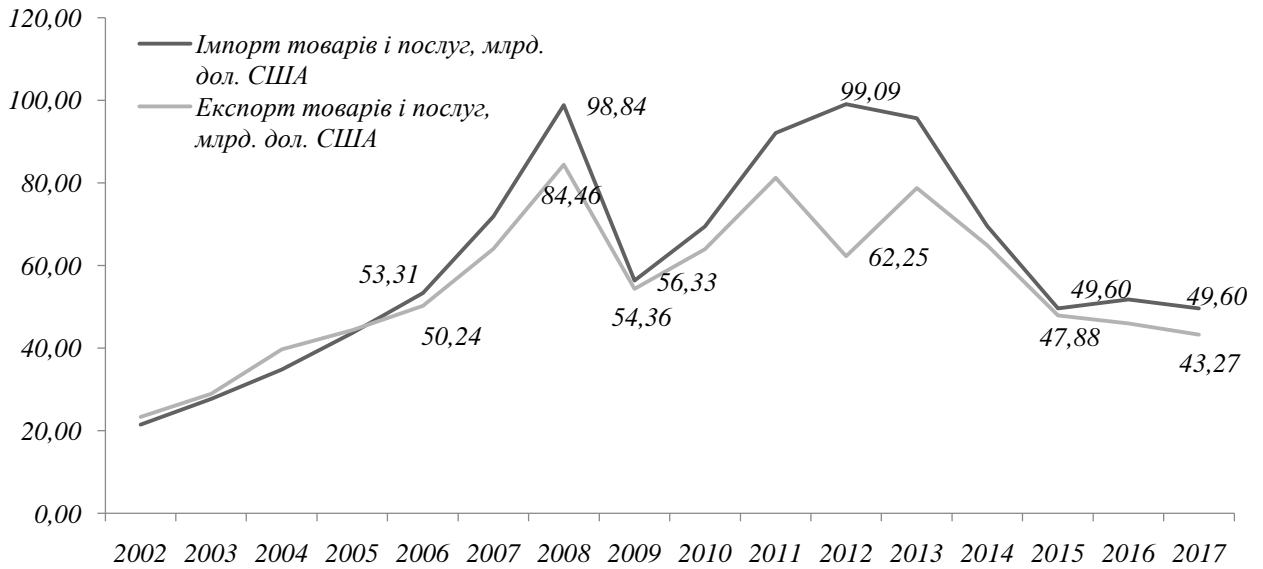

Рис. 2.1. Динаміка експорту та імпорту Україною товарів і послуг за 2002-2017 рр., млрд. дол. США.

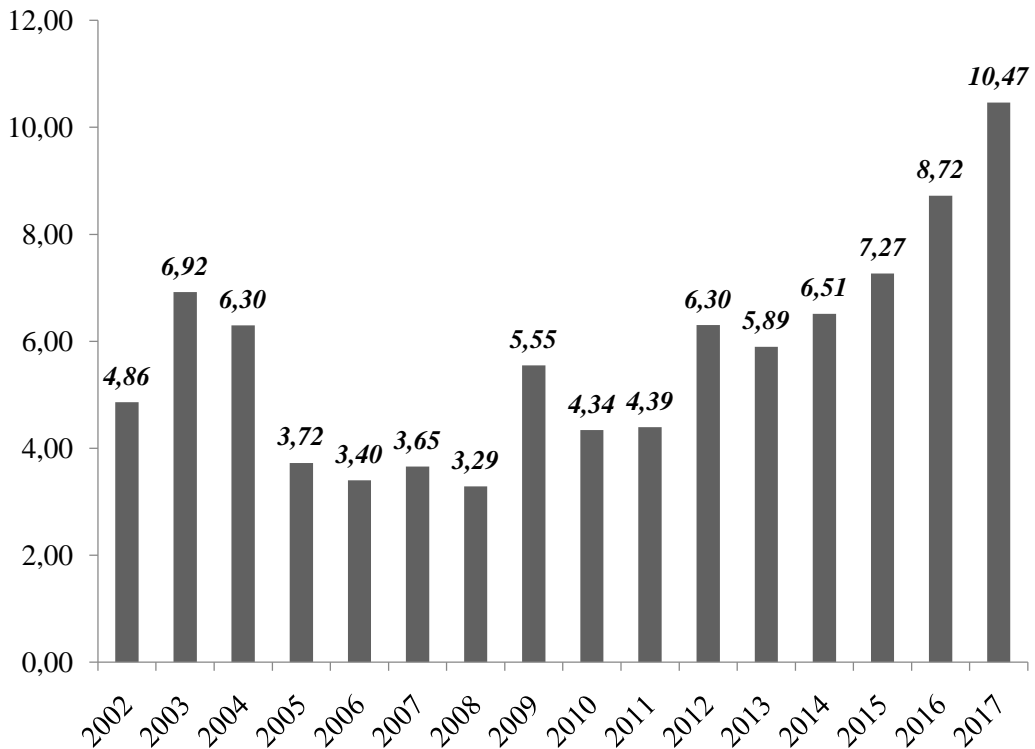

Рис. 2.2. Динаміка частки експорту послуг високотехнологічної продукції у загальному обсязі експорту за 2002-2017 рр.,%

Як видно з рис. 2.2, з 2008 р. обсяг експорту послуг у сфері «високі технології» значно зріс відносно загального експорту послуг з України. Така тенденція пов'язана з тим, що ця галузь зберегла «свої позиції», а інші втратили ринки через зростання макроекономічної нестабільності та уповільнення світового економічного розвитку.

Враховуючи високий рівень невизначеності, що характеризує сучасну світову фінансову систему, та її високий рівень концентрації, це спонукає компанії інвестувати в розробку інноваційних продуктів і технологій, які можуть підвищити конкурентоспроможність та отримати тимчасову перевагу на ринку. Загальний обсяг експорту, поділений на послуги та товари, представлений на рис. 2.3.

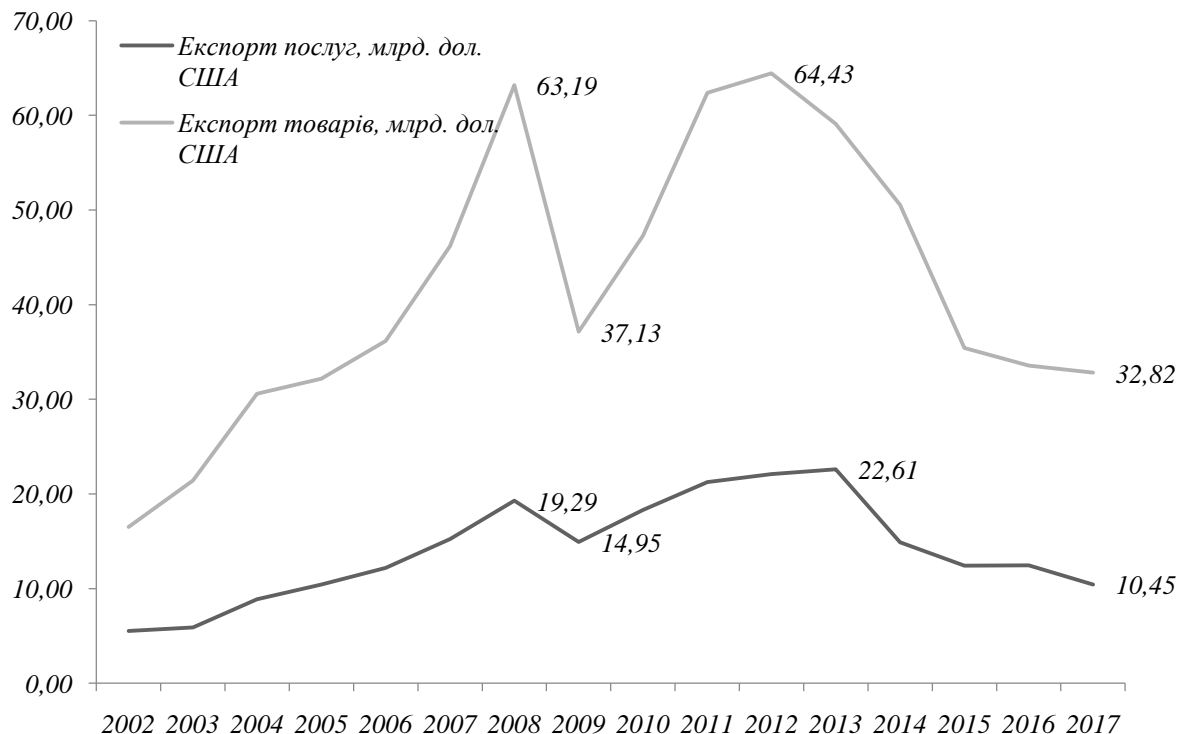

Рис. 2.3. Динаміка експорту України товарів і послуг упродовж 2002-2017 рр., млрд. дол. США.

Як бачимо на рис. 2.3, обсяги експорту послуг значно перевищують експорт товарів. Причини цього можуть бути такими: вартість послуг значно перевищує вартість типових вітчизняних товарів, що експортуються, як правило, товарів з низькою доданою вартістю (сільськогосподарська продукція, продукція гірничодобувної промисловості).

Враховуючи сприятливі тенденції експорту високотехнологічної продукції, необхідно розглядати структуру експорту та імпорту за співвідношенням «послуги-товари» на основі сучасної парадигми, яка характеризується переважанням послуг над послугами. виробництво сировини в загальному ВВП.

Для більш глибокого вивчення тенденцій зовнішньоекономічної діяльності України розглянемо динаміку структури імпорту за співвідношенням «товари-послуги». На рис. 2.4 наведена порівняльна динаміка імпорту товарів і послуг за період 2002-2017 рр., млрд. дол. США

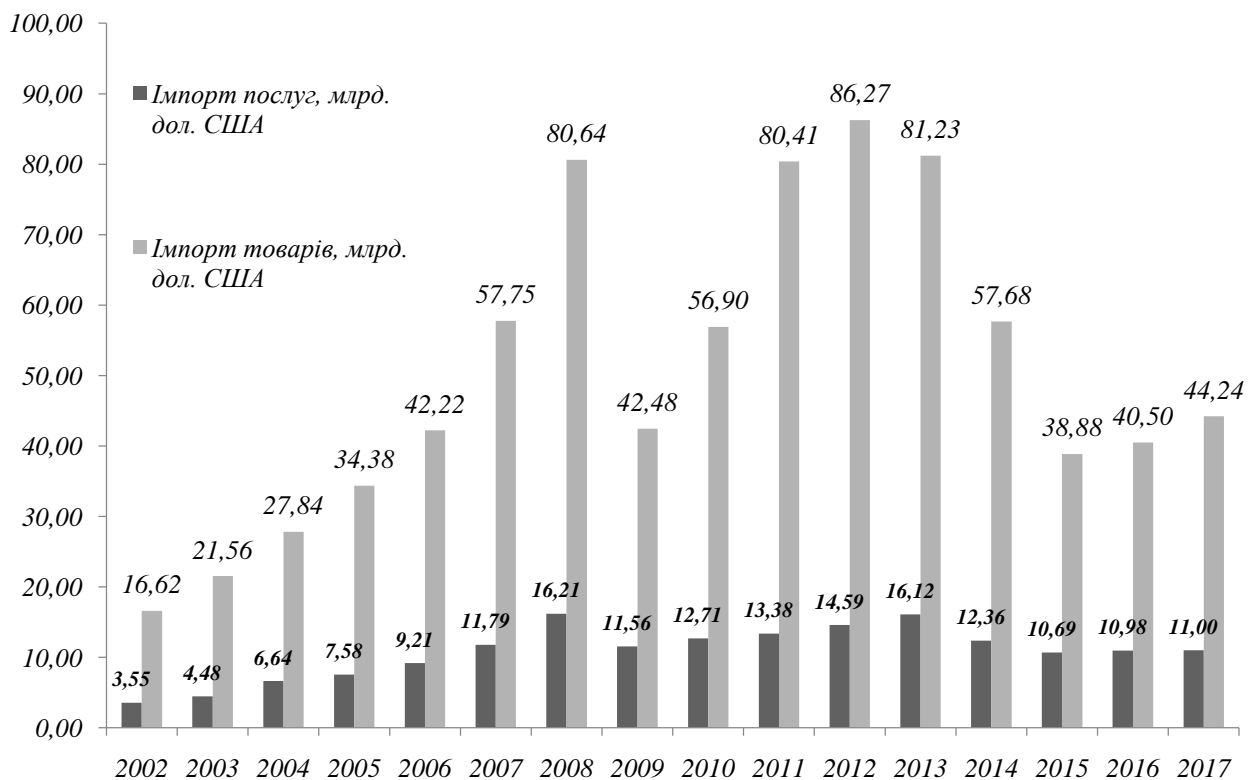

Рис. 2.4. Порівняльна динаміка імпорту Україною товарів та послуг за період 2002-2017 рр., млрд. дол. США.

Як бачимо на рис. 2.4, у структурі імпорту з України переважають товари. Причини цього можуть полягати в тому, що в багатьох сферах технічної продукції вітчизняний виробник поки не представлений. Протягом 2015-2017 рр. спостерігалось зростання імпорту послуг, а імпорт товарів зменшився. Так, у 2016-2017 рр. значення цього показника зменшилося майже на 50%. Причинами цього може бути зростання споживання товарів і послуг на внутрішньому ринку, про що свідчить зростання ВВП за останні 3 роки та збереження очікувань зростання за цим показником у 2018 році:

- Кабінет Міністрів України (~ 2,4% на 16 січня 2017 р.);
- рейтингове агентство Standard & Poor's (~ 2,8% станом на 13 листопада 2017 р.);
- рейтингове агентство Fitch (~ 3% станом на 30 серпня 2017 р.);
- рейтингове агентство Moody (~ 3,5% станом на 12.12.2017).

Важливим фактом є те, що прогнози зростання ВВП усіх цих організацій у 2018 році покращилися з наближенням грудня 2017 року. Це свідчить про прискорення зростання ВВП наприкінці року, що незвично для України, виробництва сировини. в якому вона переважно представлена сільськогосподарською продукцією та іншими товарами з низькою доданою вартістю.

Для більш детальної оцінки стану та перспектив зовнішньоекономічних зв'язків в Україні необхідно проаналізувати динаміку торговельного та платіжного балансу за досліджуваний період. Так, на рис. 2.5 показано динаміку торговельного балансу за період

1989-2017 роки

Як бачимо на рис. 2.5, динаміка торговельного балансу України протягом 1989-2017 рр. є вкрай несприятливою. Вдалим слід вважати лише період 1995-2005 років. Хоча зростання ВВП тривало протягом 2006-2008 років, співвідношення між експортом та імпортом почало різко погіршуватися, що призвело до девальвації національної валюти в період 2008-2009 років. Однією з причин погіршення економічної ситуації є посилення енергетичної залежності

Російської Федерації, політичне та економічне протистояння, яке у 2014 році переросло у військовий конфлікт, який триває й досі.

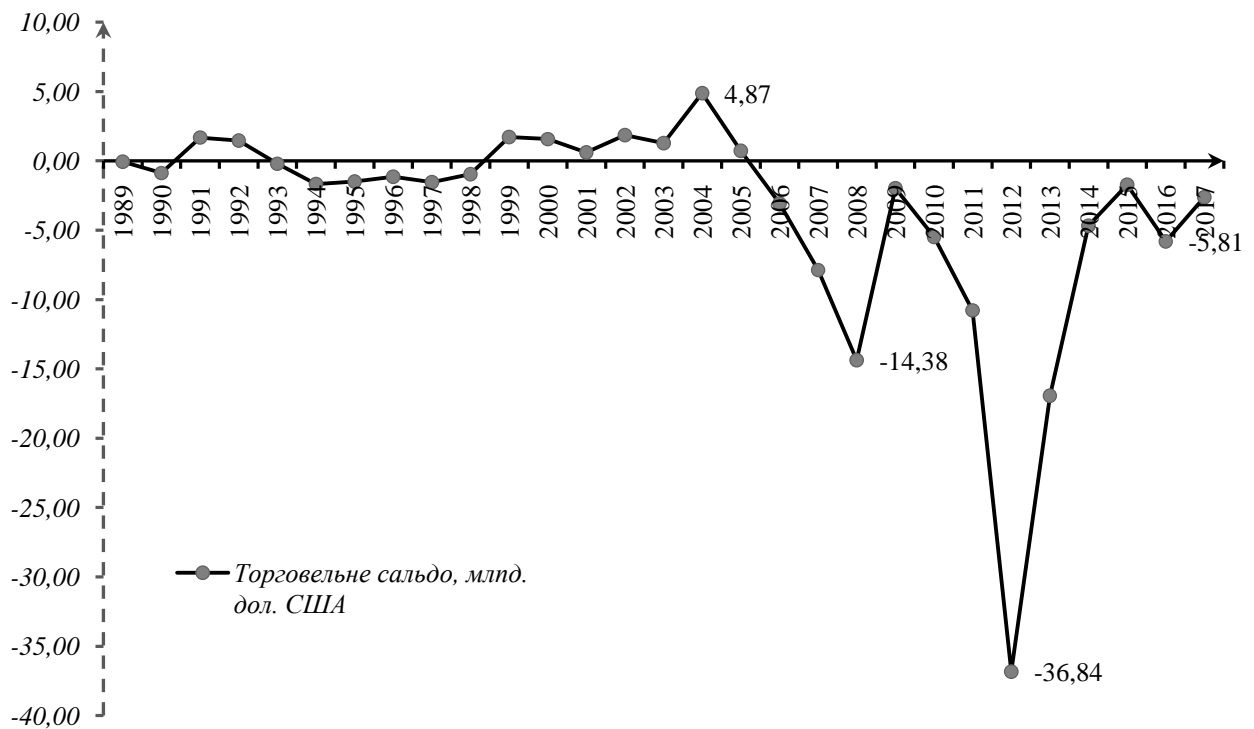

Рис. 2.5. Динаміка торговельного сальдо України за період 1989-2017 рр.

Найнижче значення торгового балансу спостерігалось у 2012 році, протягом якого імпорт перевищив експорт на 36,8 млрд. доларів США, що становить 21% ВВП у 2012 році і більше половини державного бюджету, який у 2012 році було затверджено у розмірі 46,7 млрд. дол. США. Політика штучного підтримання курсу на рівні 7,99 грн/дол. Через скорочення золотовалютних резервів це створило ілюзію стабільності, хоча насправді стан економіки був чи не найгіршим за часи незалежності України.

Така непродумана державна політика свідчить про те, що причинами таких дій було зовнішньополітичне втручання, спрямоване на систематичне знищення національної економіки, освіти, медицини тощо, що загалом значно знизило рівень економічної безпеки країни.

За останні три роки сальдо торгівлі залишалося від'ємним на рівні 2-6 мільярдів доларів США, що в порівнянні з 2012 роком становить 2,2-6,6% ВВП і близько 5-15% бюджету України. Проте стан розвитку зовнішньоекономічних

зв'язків залишається для України несприятливим, зокрема для рівня її економічної безпеки.

Для більш повного розуміння економічних процесів, характерних для зовнішньоторговельних операцій, наведемо динаміку торговельного балансу за товарами та послугами (рисунок 2.6).

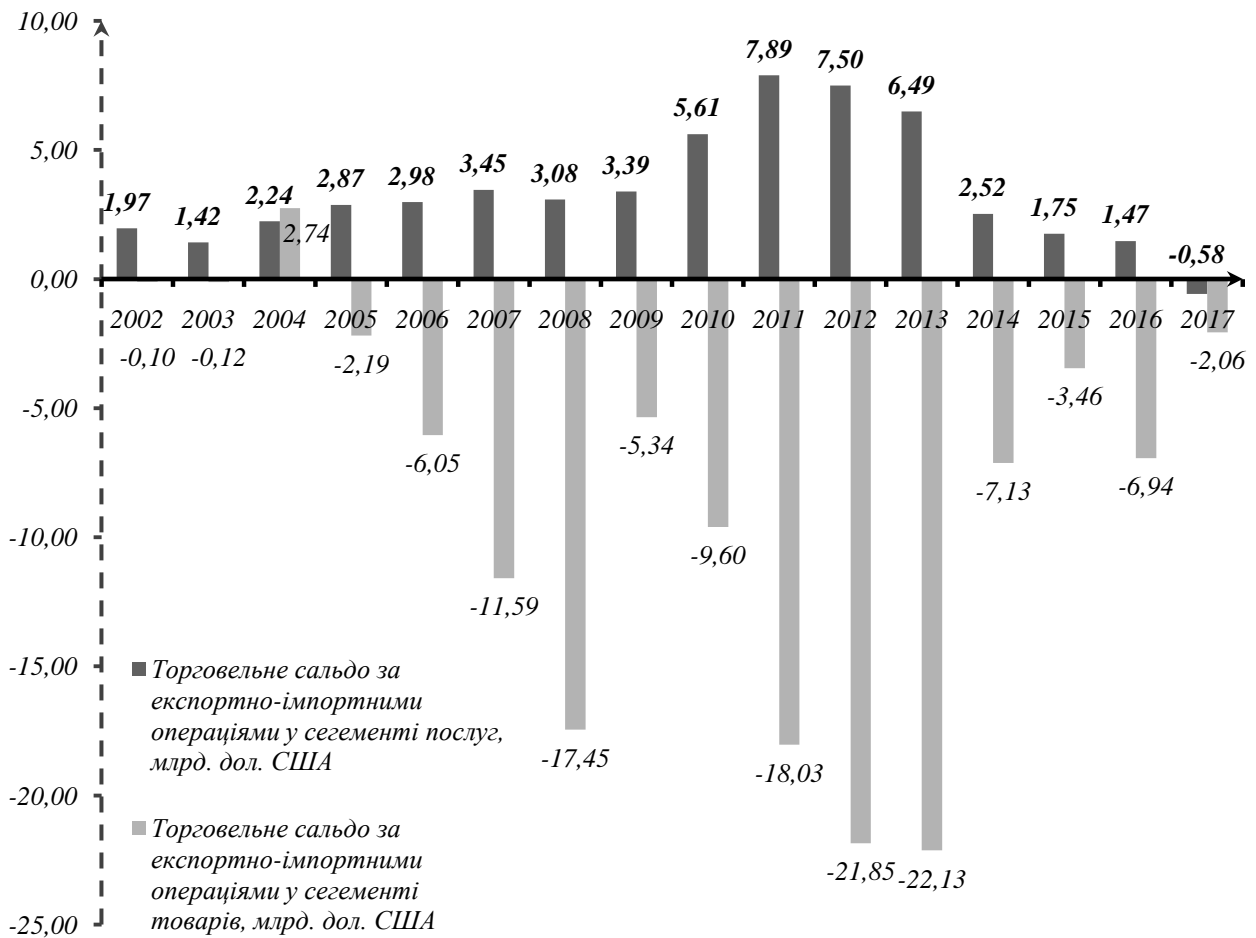

Рис. 2.6. Порівняльна динаміка обсягу експортно-імпортних операцій упродовж 2002-2017 рр., млрд. дол. США

Як бачимо на рис. 2.6, протягом останніх трьох років розрив між експортом та імпортом скорочується, що є сприятливим явищем для національної економіки. Важливими тенденціями, що впливають із динаміки експорту та імпорту товарів та послуг, є:

– Сальдо торгівлі послугами протягом 2002-2017 років було позитивним для послуг, але за останні три роки значення цього показника зменшилося. У 2017 році вперше за період дослідження спостерігалось його від'ємне значення;

- Торговельний баланс товарів протягом досліджуваного періоду був від'ємним (крім 2004 року). У 2017 р. значення цього показника було найвищим за останні 10 років;

– Зменшення торгового балансу послуг пов'язане зі зменшенням їх експорту, що в умовах зростаючої економіки свідчить про збільшення споживання на внутрішньому ринку.

Таким чином, аналізуючи динаміку експорту та імпорту товарів та послуг, можна зробити висновок, що незважаючи на негативну динаміку торговельного балансу, стан зовнішньоекономічної діяльності порівняно з попередніми роками можна охарактеризувати як сприятливий та сприятливий для експорту. . короткий термін.

Однак слід зазначити, що політика Уряду залишається незрозумілою, оскільки, незважаючи на підвищення очікуваного обмінного курсу, політика поміркованості економіки все ще застосовується шляхом підвищення облікової ставки НБУ, яка протягом січня-квітня 2018 року становить 16-17% .

На відміну від 2017 року, середньорічне значення цього регулятора становило 13,5%. Підвищення облікової ставки доцільно, коли економіка знаходиться в стадії швидкого зростання, тоді для згладжування ділових циклів проводиться політика скорочення пропозиції грошей в економіці. Питання доцільності такого рішення на етапі «перших симптомів» відновлення економіки після затяжної кризи виходить за рамки даного дослідження, але воно є важливим з точки зору впливу на зовнішньоекономічні зв'язки в Україні.

Якщо розглянути місячну динаміку облікової ставки НБУ протягом 2015-2017 років, то можна побачити, що протягом першого кварталу року облікова ставка залишалася відносно високою, супроводжуючись зниженням до середини літа та підвищенням у другому півріччі і початок зими. Очевидним є припущення, що цей регулятор використовується не стільки для стимулювання

економічного розвитку, скільки для стабілізації національної валюти. Це дає «ґрунт» для подальшої дискусії щодо впливу таких заходів на стан зовнішньоторговельних операцій в Україні та рівень економічної безпеки. Основні аспекти, на які слід звернути увагу, такі:

1. Знецінення національної валюти позитивно впливає на зростання інвестиційної привабливості України та приносить переваги експортерам, як на споживчому ринку, так і на ринку ресурсів.

2. Основними статтями національного експорту є сільськогосподарська продукція та різноманітна сировина та напівфабрикати з низькою доданою вартістю. Це свідчить про те, що Україна експортує найбільшу кількість продукції в період з другої половини весни до першої половини осені 2017 року.

3. Політика уряду щодо підтримки валютного курсу вступає в активну фазу в періоди найбільшої вразливості економіки, тобто взимку та восени, що, однак, викликає певні сумніви, оскільки причиною цієї «вразливості» є відносно низька активність вітчизняних виробників, зовнішні ринки. Це говорить про більш раціональне збереження облікової ставки на середньорічному рівні, що стимулюватиме розвиток внутрішнього експорту в цей період.

4. Стимулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності в період найбільшої інтенсивності та поміркованості в період меншої інтенсивності можна розглядати як політику, спрямовану не стільки на підтримання стабільності, скільки як політику, спрямовану на «розхитування» того, що вже є нестабільним. . система внутрішніх економічних зв'язків із зовнішньою національною економічною безпекою.

Таким чином, ці аспекти дають підстави вважати, що монетарна політика, яка проводиться в Україні, не є повністю виправданою, оскільки вона спрямована переважно на стабілізацію національної валюти, а не на стимулювання економічного розвитку. Держава втручається на біржовий ринок, що з точки зору ринкової економіки не завжди виправдано. Слід також

ззначити, що в інших сферах державного регулювання відсутня систематична політика підтримки внутрішнього експорту.

2.2. Науково-методичний підхід до аналізу практики фіскального регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні

Дослідження стану та перспектив зовнішньоекономічної діяльності в Україні показало, що динаміка експортно-імпортних операцій, державного боргу та іноземних інвестицій є несприятливою. Економічне та політичне поглиблення відносин з ЄС суттєво не вплинуло на стан національного експорту та імпорту. Більшу частину національного експорту займають товари з низькою доданою вартістю, що негативно впливає на конкурентоспроможність національної економіки.

Якщо розглядати ці тенденції в майбутньому, то велика ймовірність, що вони збережуться в середньостроковій перспективі (1-3 роки), що дає підстави говорити про зростання державного боргу та скорочення платіжного балансу та торгівлі. Проте, незважаючи на несприятливі тенденції, «перші ознаки» пожвавлення економіки все ж є, навіть у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Серед них зростання ВВП, уповільнення зростання державного боргу та зростання чистого притоку прямих іноземних інвестицій за останні три роки.

Проведене дослідження виявило не зовсім чіткі та раціональні рішення, які приймаються головними керівниками країни у сфері фіскальної та монетарної політики. Хоча ця тема є дискусійною і частково виходить за рамки даного дослідження, вона залишається важливою для аналізу стану розвитку зовнішньоекономічних зв'язків в Україні та її впливу на національну економічну безпеку.

Несприятливі тенденції в динаміці зовнішньоекономічних операцій та безсистемні заходи Уряду щодо його фіскального та монетарного регулювання потребують більш детального та критичного вивчення практичних аспектів

фіскального регулювання зовнішньоекономічної діяльності в контексті економічної безпеки.

Проблема податкового регулювання є однією з найбільш обговорюваних та дискусійних у науковій літературі. Це питання особливо актуальне для України в умовах переходу від адміністративного керівництва до ринкової економіки.

З цієї точки зору необхідно розглядати дві концепції регулювання зовнішньоекономічних відносин: протекціонізм і лібералізацію. Протекціонізм ґрунтується на необхідності захисту вітчизняних виробників шляхом встановлення економічних бар'єрів для іноземних виробників. Прикладами такої політики є митне регулювання, запровадження імпорتنих квот, технічні та фіскальні правила. Лібералізація передбачає усунення економічних і технічних обмежень на зовнішньоекономічні операції.

Обидві концепції базуються на ринковому механізмі і часто використовуються на практиці як симбіоз заходів підтримки та стимулювання як національного виробництва, так і зовнішньоторговельної діяльності національних та іноземних суб'єктів.

Реалізація політики протекціонізму та лібералізації має бути системною та відповідати загальній державній політиці економічного регулювання.

Наприклад, протекціонізм не слід запроваджувати як домінуючу доктрину регулювання зовнішньоекономічних відносин в умовах низької інвестиційної привабливості, оскільки це може призвести до погіршення рівня життя населення та монополізації деяких галузей економіки, які можуть «загинуть» у відкритій конкуренції. З цієї точки зору слід зазначити, що, відповідно до Конституції України, головне завдання держави – забезпечення добробуту своїх громадян, тому державна політика має бути спрямована не на підтримку великих компаній, а на покращення життя. стандарти укр.

З іншого боку, лібералізація як панівна економічна доктрина може призвести до втрати економічної незалежності та втрати національного виробника. Тому його використання має відповідати загальним тенденціям

розвитку кожної галузі. Ці та інші аспекти свідчать про те, що застосування обох протилежних економічних доктрин у податковому регулюванні зовнішньоекономічної діяльності має здійснюватися паралельно з потребами економіки та створювати умови для комфортного життя громадян.

Прикладом доцільності запровадження вищого рівня лібералізації регулювання зовнішньої торгівлі є автомобільна промисловість, яка за роки незалежності України стала надзвичайно концентрованим ринком, контрольованим різними суб'єктами. З іншого боку, для пересічного українця залишається нереалізованим право на якісне авто. Економічні та технічні обмеження на імпорт автомобілів пояснюються захистом національного виробника та збільшенням надходжень до бюджету.

Проте за роки незалежності частка автомобілів вітчизняного виробництва значно зменшилася, що призвело до припущення, що протекціоністська політика на цьому ринку виявилася неефективною і її слід замінити іншими заходами для стимулювання галузі.

Тому виважена політика фіскального регулювання зовнішньоекономічної діяльності є результатом багаторічного досвіду та ретельного й обґрунтованого раціонального економічного аналізу.

Важливо, що він поєднує протекціонізм та лібералізацію таким чином, щоб забезпечити оптимальний рівень розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і водночас гарантувати комфортні умови життя громадян країни.

Політика стимулювання експорту та обмеження імпорту не завжди є оптимальною, оскільки через непередумане втручання в систему зовнішньої торгівлі можливе створення дефіциту окремих товарів на внутрішньому ринку.

Прикладом цього є запровадження квот на експорт окремих сільськогосподарських продуктів з України або зниження рівня податків на імпорт енергоносіїв, паливно-мастильних матеріалів, нафти, власних виробничих потужностей, що не задовольняють внутрішні потреби. Тому політика податкового регулювання має відповідати внутрішнім макроекономічним процесам, сприяти покращенню інвестиційного клімату та

створювати умови для підвищення рівня життя громадян. З цієї точки зору, фіскальне регулювання зовнішньоекономічної діяльності слід розглядати як важливий елемент державної політики щодо розвитку національної економіки, налагодження міжнародного співробітництва, реалізації власної зовнішньоекономічної стратегії та створення умов для успішного захисту політичних, економічних, культурних та економічних справ. інші інтереси на міжнародній арені.

У практиці податкового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні найважливішим сплачуваним податком є податок на додану вартість.

Важливим у практиці фіскального регулювання зовнішньоекономічної діяльності є забезпечення необхідного рівня прозорості системи збору та використання податків. Платники податків повинні знати, як використовувати кошти, які вони сплачують до держбюджету, і всі повинні мати доступ до відкритої бази даних, яка зберігає детальну інформацію про динаміку податкових надходжень та ставок податків у розрізі товарів і послуг у країнах-партнерах. Це дає змогу забезпечити належний рівень громадського контролю за використанням коштів, отриманих від податків, створює умови для формування пропозицій щодо вдосконалення системи фіскального регулювання зовнішньоекономічної діяльності, формує належний рівень довіри населення та розуміння економічних процесів. в Україні.

Таким чином, успішна реалізація фіскальної політики базується на досягненні оптимального поєднання протекціонізму та лібералізму на всіх ринках, які потребують перетину кордону України. Для деяких товарів необхідно зменшити податкове навантаження на імпорт, для деяких, навпаки, раціональніше збільшити податкове навантаження.

Критеріями для прийняття рішення є рівень дефіциту внутрішнього ринку, рівень життя громадян, темпи зростання національного виробництва товарів-замінників імпортової продукції. У механізмі успішної реалізації політики фіскального регулювання зовнішньоекономічної діяльності важлива прозорість, оскільки відображає отримані результати, характеризує перспективи.

Ця політика повинна відповідати макроекономічній ситуації, враховувати індивідуальні зовнішньо- та внутрішньополітичні особливості системи міжнародних відносин, а також відповідати необхідним вимогам прозорості, надавати широкий спектр інформації для аналізу та вдосконалення фіскального регулювання зовнішньої економіки. діяльність. Відповідний рівень прозорості дозволяє громадськості брати участь у формуванні фіскальної політики та її вдосконаленні, сприяє розумінню громадськістю дій головних керівників країни, формує належний рівень довіри до органів виконавчої влади.

Успішна реалізація політики податкового регулювання неможлива без активної участі суспільства в цьому процесі, оскільки однією з основних причин розвитку тіньового сектору є нерозуміння громадськістю існуючої податкової політики та небажання брати участь у цьому єдиної громади підприємців. Важливо з точки зору аналізу прагматичних аспектів фіскального регулювання зовнішньоекономічної діяльності проаналізувати динаміку фіскальних доходів і податкових ставок.

Отже, як зазначалося вище, основними податками, які сплачують суб'єкти господарювання, діяльність яких пов'язана з перетинанням митного кордону України, є податок на додану вартість, який сплачують імпортери при ввезенні товарів на митну територію України. На рис. 2.7 наведена динаміка податку на додану вартість, сплаченого за ввезені на митну територію України товари протягом 2011-2017 років.

Як бачимо з рис. 2.7, динаміка надходжень від податку на додану вартість імпортованих на митну територію України товарів відповідає наведеним вище обсягам імпорту. Протягом 2015-2017 рр. спостерігалось незначне зростання цього показника. Для кращого розуміння цієї ситуації необхідно представити динаміку участі податку на додану вартість, сплаченого за ввезені з-за кордону товари, у загальному доході від сплати цього податку (графік 2.8).

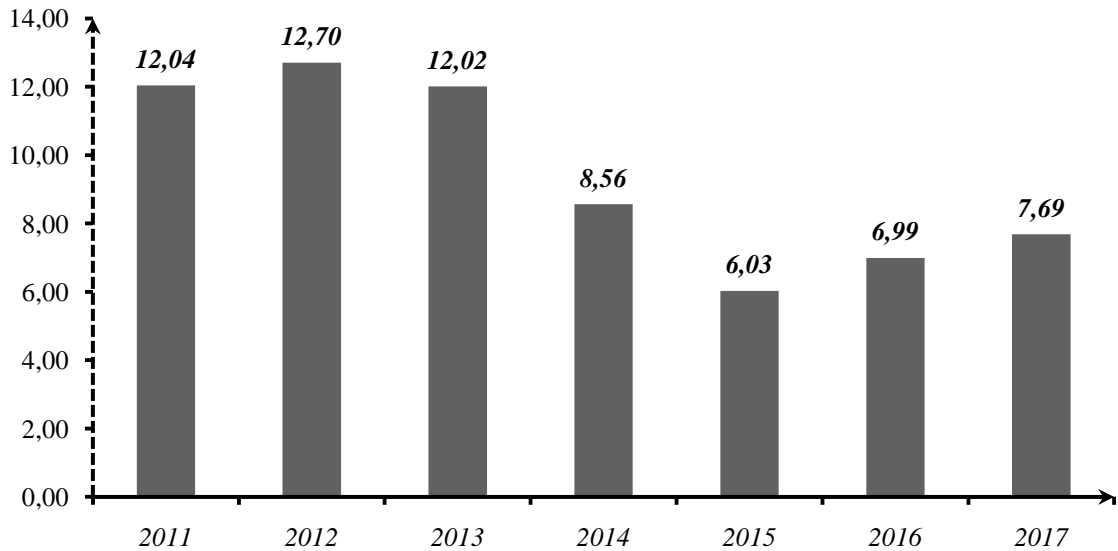

Рис 2.7. Динаміка сплаченого податку на додану вартість з імпортованих Україною товарів за період з 2011-2017 рр., млрд. дол. США

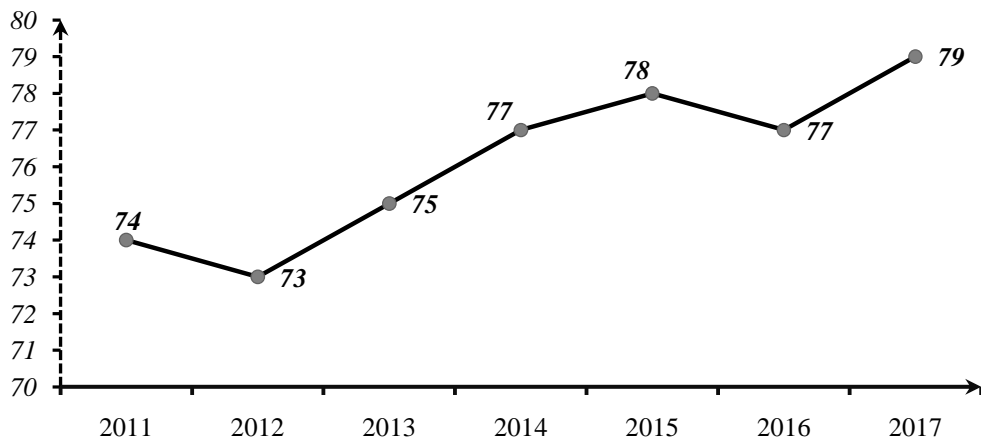

Рис. 2.8. Динаміка частки податку на додану вартість сплаченого із імпортованих Україною товарів у загальному обсязі сплаченого податку на додану вартість за період 2011-2017 рр.,%

Тому на основі аналізу рис. 2.8, можна стверджувати, що динаміка питомої ваги товарів, сплачених на митну територію України, зростає, що свідчить про збільшення ваги податку на додану вартість, сплаченого за імпортні товари, у загальному обсязі виручки. Ця тенденція може мати негативні наслідки для економічної безпеки держави, оскільки регуляторні заходи щодо скорочення

імпорту та стимулювання експорту можуть призвести до зниження податкових надходжень у короткостроковій перспективі.

Важливо зазначити, що, хоча частка доходів від податку на додану вартість зростає, це не відбивається на динаміці податків на додану вартість, що сплачуються з імпортованих товарів, оскільки для цього показника динаміка значно нижча. Це свідчить про помітну тенденцію до зменшення податкових надходжень не лише від податків на додану вартість, а й від інших податків. Тому необхідний більш детальний науковий аналіз цього питання з точки зору впливу фіскального регулювання на стан економічної безпеки України.

2.3. Оцінка впливу фіскального регулювання на економічну безпеку України

Наступним етапом дослідження, логічно, є аналіз впливу механізму фіскального регулювання на економічну безпеку України. Деякі з причин цього припущення вже згадувалися вище, але важливим аспектом, який варто згадати, є те, що рівень податкових надходжень сильно залежить від податкових ставок і, у свою чергу, впливає на стан макроекономічного розвитку в короткостроковій і довгостроковій перспективі.

Зменшення фіскального доходу може призвести до збільшення державного боргу, скорочення соціального фінансування, уповільнення економічного розвитку, що в довгостроковій перспективі може призвести до зниження конкурентоспроможності національного виробництва, девальвації національної валюти, зростання безробіття та погіршення демографічної та соціокультурної ситуації.

У процесі дослідження впливу податкового регулювання на економічну безпеку в Україні доцільно використовувати методи математичного моделювання та графічного аналізу, оскільки вони дозволяють дослідити кількісні аспекти зазначеного впливу та визначити можливі шляхи вдосконалення податкового регулювання з точки зору його кількісного змінити. Крім математичних методів, можна використовувати опитування чи

анкетування експертів, але результати такого дослідження базуються на суб'єктивній точці зору експертів і не дозволяють детально дослідити довгострокову динаміку аналізованих показників.

Ставки податку на додану вартість для імпортованих товарів не змінюються. Виняток становлять лише ті товари, які в короткостроковій перспективі неможливо замінити товарами місцевого виробництва, наприклад, медичним обладнанням. Ставка податку на такі товари становить 7%, для всіх інших груп імпортованих товарів ставка податку на додану вартість встановлена у розмірі 20%. Враховуючи, що динаміка ставки податку на додану вартість практично незмінна, при аналізі цього податку доцільно опустити дослідження залежності податкових надходжень від ставки податку і перейти до аналізу впливу податкових надходжень на динаміку макроекономічних показників.

Такий аналіз дозволить визначити, чи може попереднє припущення про те, що зростання надходжень від податку на додану вартість на імпортовані товари негативно вплинути на довгострокову економічну безпеку держави.

До макроекономічних показників, на основі яких можна визначити рівень економічної безпеки держави, належать:

1) валовий внутрішній продукт (характеризує загальне виробництво кінцевих споживчих товарів і відображає динаміку економічного розвитку);

2) інфляція та безробіття: показники, які взаємозалежні в теорії макроекономічного аналізу (закон Філіпса), але відображають соціально-економічний рівень життя громадян і, отже, не можуть бути опущені при дослідженні фіскального регулювання економічної безпеки України;

3) державний борг України – характеризує рівень економічної незалежності країни та рівень її боргового навантаження, є одним із найважливіших показників економічної безпеки держави.

Вибір цих показників визначається цілями даного дослідження. На основі наведених макроекономічних показників можна дослідити стан економічної безпеки держави, а отже, проаналізувати її залежність від динаміки податкових

надходжень. Наведений перелік показників дає змогу оцінити вплив податкового регулювання на стан економічної безпеки України.

Оскільки податок на додану вартість забезпечує найбільший фінансовий надходження до державного бюджету України, аналіз впливу механізму фіскального регулювання на економічну безпеку держави розпочнеться саме з цього податку. На рис. 2.10 представлена порівняльна динаміка темпів зростання податкових надходжень від ПДВ на імпортовані товари та ВВП України.

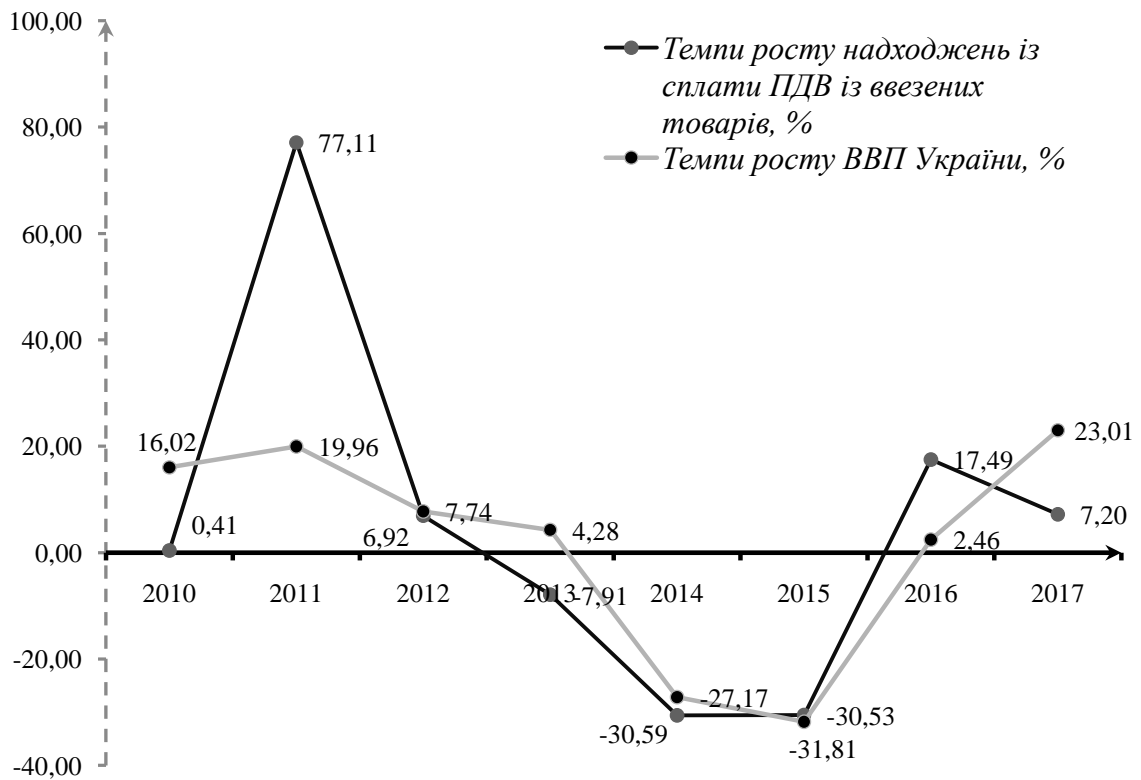

Рис. 2.10. Порівняльна динаміка темпів приросту ВВП та надходжень від сплати ПДВ із ввезених на митну територію України товарів, %

На основі аналізу рис. 2.10 бачимо, що динаміка ВВП та надходжень від податку на додану вартість імпортованих товарів має високу кореляцію (математична модель представлена нижче). Важливим аспектом є те, що зростання надходжень від ПДВ на імпортовані товари за досліджуваний період (2010-2017 рр.) відповідає зростанню ВВП. Зворотна тенденція спостерігається

лише у 2017 році, коли зростання ВВП не супроводжувалося збільшенням надходжень від податку на додану вартість на імпортовані товари. Це дає підстави вважати, що зростання ділової активності в Україні зазвичай відбувається за рахунок збільшення імпорту.

Причиною цього може бути те, що більшість бізнес-процесів, які відбуваються в Україні на мікроекономічному рівні, сильно залежать від імпортованих товарів – техніки, технологій, палива тощо. Зростання ВВП за умов зниження податкових надходжень від сплати податку на додану вартість імпортованих товарів свідчить про підвищення рівня економічної незалежності України. Це також демонструє, що відновлення економічного процвітання більше не вимагає зростання імпорту і частково може бути досягнуто за рахунок внутрішнього виробництва імпортозамінних товарів.

Тому в результаті проведеного дослідження здійснено аналіз впливу механізму фіскального регулювання на економічну безпеку України. Аналіз базувався на вивченні динаміки податкових надходжень та макроекономічних показників, а також на побудові математичних рівнянь за наявності відповідних даних.

Висновки до другого розділу

Важливим кроком у розвитку зовнішньоекономічної діяльності України стало запровадження преференцій для вітчизняних виробників на експорт окремих груп товарів до країн ЄС. Однак, судячи з динаміки зовнішньоторговельних операцій за останні три роки, це мало вплинуло на стан зовнішньої торгівлі. Позитивний ефект проявляється лише у зміні географічної структури зовнішньої торгівлі. Основними статтями національного експорту є сировина, сільськогосподарська продукція та деякі послуги, зокрема у сфері високих технологій.

Виходячи з запропонованої послідовності, досліджено практичні аспекти реалізації політики фіскального регулювання ЦТД, що дало змогу оцінити

вплив механізму фіскального регулювання на економічну безпеку України. Використання методу найменших квадратів дозволило провести економетричну оцінку впливу податкових надходжень від імпорту на показники економічної безпеки держави та отримати відповідні рівняння регресії.

Встановлено, що рівень економічної безпеки України значною мірою залежить від ввезення засобів і предметів праці.

Результати дослідження показали, що зростання ВВП на 1% відбувається при зростанні податкових надходжень від ПДВ на імпортовані товари на 8,4%. Існує обернено пропорційна залежність між сумою надходжень ПДВ від імпортованих товарів і рівнем безробіття та інфляції з лагом у кілька років. Швидке зростання податкових надходжень не відразу супроводжується значними змінами рівня безробіття та інфляції. Проте позитивні зміни в цих базових показниках економічної безпеки починають проявлятися через 2-3 роки.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ФУНКЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

3.1. Зарубіжний досвід фіскального регулювання зовнішньоторговельної діяльності та можливості його використання в Україні

Проблеми, які виникають у ході зовнішньоторговельної діяльності щодо забезпечення розвитку економічної безпеки України на даному етапі стали одним із ключових, а її вирішення – національним пріоритетом. У ХХ ст. У світі сформована досить розгалужена система регулювання імпорту та експорту, за допомогою якої країни впливають на конкурентоспроможність своїх виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках. З метою стимулювання експортного виробництва та забезпечення їх виробничими ресурсами деякі країни впроваджують спеціальні пільгові системи (Тайвань), податкові знижки (Південна Корея), тимчасові схеми неоподаткованого імпорту (Мексика, Марокко), неоподатковувані (Індонезія, Таїланд) , а якщо виробники експортують виготовлену продукцію (Індонезія, Індія, Туреччина), то видають ліцензії на імпорт усіх виробничих ресурсів.

Зі змінами в економічній структурі та узгодженні різних правил міжнародної торгівлі система зовнішньоторговельного контролю постійно вдосконалюється, а також постійно вдосконалюються нові форми та методи фіскального контролю імпортно-експортної діяльності. Проте слід зазначити, що для захисту внутрішнього ринку та прав споживачів від несприятливої зовнішньої конкуренції, крім фінансового важеля, країни світу часто використовують технології, екологічні, санітарні та фітосанітарні стандарти та вимоги.

Для більшості країн найбільш ідеальним результатом національної фіскальної політики у сфері міжнародної торгівлі є підвищення рівня прямих

іноземних інвестицій у національну економіку. Деякі країни обмежують або забороняють іноземним інвесторам входити в певні сектори економіки, включаючи транспорт, зв'язок та комунальні послуги (США, Франція, Німеччина, Великобританія, Італія, Бразилія, Мексика), оборонному комплексу (США, Японія, Франція, Канада, Італія, Китай), атомній енергетиці (США, Японія, Франція, Мексика), банківській сфері (Бразилія, Італія, Канада, Японія), страхуванні (Канада). Ці обмеження існують у галузях економіки, які мають стратегічне значення, з метою захисту економічних інтересів та підвищення економічної безпеки. Щодо інших сфер економіки, то варто відзначити тенденцію до спрощення процедур залучення прямих іноземних інвестицій. Уряд намагається залучити інвестиції в ті сфери економіки, які, на їхню думку, є перспективними для подальшого розвитку або, навпаки, відстають від загальних показників країни. Особливо експортно-орієнтовані галузі залучають інвестиції (Гвінея, Індія, Мексика, Сенегал), нові пріоритетні галузі (Малайзія), аграрний сектор (Південна Корея), відсталі райони (Великобританія, Мексика, Італія, Китай), для заохочення підприємств здійснювати НДДКР (Великобританія, Мексика, Німеччина, Сінгапур, США, Японія) та створювати нові робочі місця (в більшості країн).

Перш ніж окремо розглядати світовий фінансовий досвід зовнішньої торгівлі, необхідно розглянути лідируючі позиції світової торгівлі. У 2017 р. обсяг торгівлі зріс на 4,7%, що еквівалентно 17,73 трильйона доларів США порівняно з минулим роком 16,03 трильйона доларів США. Трійка лідерів, як для показників експорту так і імпорту є однаковою, й складається з США, Китаю та Німеччини (частка останньої в експорті ЄС складає 68,24%, а в імпорті – 55,62%). Їхня сукупна частка експорту склала 5,5 трлн. дол. США. Показник експорту у 2017 році для Китаю, Республіки Корея та Гонг Конгу (Китай) склав 3,4 трлн. дол. США [91].

У таблиці. 3.1. Представлені найбільшим світовим експортером торгівлі товарами, 10 основних країн становлять 52% загальної міжнародної торгівлі, а

їх експорт – це переважно промислова продукція з високим співвідношенням технологій і науки. За повним потенціалом вітчизняної економіки Україна посідає 86 місце з часткою 0,3%, що дуже мало.

Таблиця 3.1

Провідні експортери у світовій торгівлі товарами у 2017 р.

Місце	Експортери	Вартість товарів, млн. дол. США	Частка у світовій торгівлі,%	Річна зміна,%
1	Китай	2263	12,8	8
2	США	1547	8,7	7
3	Німеччина	1448	8,2	9
4	Японія	698	3,9	8
5	Нідерланди	652	3,7	14
6	Республіка Корея	574	3,2	16
7	Гон Конг, Китай	550	3,1	6
	внутрішній експорт	18	0,1	-28
	реекспорт	532	3,0	8
8	Франція	535	3,0	7
9	Італія	506	2,9	10
10	Великобританія	445	2,5	9
86	Україна	43	0,3	19
	ЄС (28 країн)	2122	15,2	10
	Світ	17730	100	11

Дослідіть цю тему в таблиці 3.2 стан провідних світових країн-імпортерів товарів, на 10 основних країн припадало 52,7%, а імпорт був переважно сировиною та природними ресурсами. Варто зазначити, що США, імпорт яких перевищує вартість експорту товарів на 863 млн дол. Сполучені Штати, тобто їхня національна економіка, не можуть повністю захистити внутрішній ринок. Крім того, із наведених даних видно, що між відкриттям міжнародної торгівлі та економічним зростанням існує взаємозалежність, необхідна національній економіці для подолання бідності та підвищення рівня економічної безпеки національної економіки.

Таблиця 3.2

Провідні імпортери у світовій торгівлі товарами у 2017р.

Місце	Імпортери	Вартість товарів, млн. дол. США	Частка у світовій торгівлі,%	Річна зміна,%
1	США	2410	13,4	15
2	Китай	1842	10,2	25
3	Німеччина	1167	6,6	19
4	Японія	672	3,7	23
5	Великобританія	644	3,6	14
6	Франція	625	3,5	17
7	Гонконг, Китай	590	3,3	16
8	Нідерланди	574	3,2	16
9	Республіка Корея	478	2,7	23
10	Італія	453	2,5	14
50	Україна	49	0,3	26
	ЄС(28 країн)	2097	16,9	7
	Світ	18024	100	11

Частка України у світовому зовнішньоторговельному обороті незначна: експорт – 0,3%, імпорт – 0,3%. Розглянемо показники СТД України та окремих країн у 2018 році (табл. 3.3). Це видно з наведеної вище таблиці. 3.8. У 2018 році найбільшим імпортером, який співпрацює з Україною, є Італія (2006,9413 млн доларів США), а країна-експортер – Китай (522 942 700 доларів США). Експорт до Німеччини та Франції значно зріс у 2018 році (120,5% і 120,1% відповідно), а імпорт з Китаю – збільшився на 129,9% порівняно з 2017 роком.

Таблиця 3.3

**Зовнішньоторговельна діяльність України
(в розрізі найбільших експортерів та імпортерів)**

Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі за січень-вересень 2018 року				
Всього - країна походження (призначення)				
	Експорт		Імпорт	
	вартість, тис. дол. США	у% до відп. періоду поперед. року	вартість, тис. дол. США	у% до відп. періоду поперед. року
Італія	2 006 941,3	117,3	1 437 974,8	130,3
Велика Британія	419 930,0	119,9	639 210,6	110,5
Німеччина	1 513 628,0	120,5	4 557 178,0	112,3

Франція	389 393,1	120,1	1 074 188,3	93,1
Китай	1 443 890,7	99,1	5 229 429,7	129,9
Японія	173 189,1	102,9	519 137,2	97,1
США	797 476,3	131,2	2 160 016,5	113,4

За теоретичними дослідженнями можна визначити, що беззаперечними лідерами сучасної світової торгівлі товарами є США та Китай. За сучасних умов трансформації та розвитку ЦТД запровадив досить гнучкий механізм фіскального контролю, зосереджений переважно на захисті та розвитку національної економіки. Слід зазначити, що важливим питанням для США є значна (більш ніж у 1,5 рази) перевага імпорту в експорті. Основними джерелами дисбалансів у зовнішніх відносинах є торгові зобов'язання з Японією, Західною Європою, новими індустріальними країнами, а останнім часом і з Китаєм. Тому уряд США активізує зусилля щодо просування експорту. Затверджено державний план надання консультативної допомоги експортерам із США щодо особливостей окремих зовнішніх ринків. Розпочати широкомасштабні кампанії для подолання бар'єрів для іноземних товарів на ринках Японії, Китаю та деяких нових індустріальних країн [9].

У зарубіжних країнах через переміщення оподатковуваних доходів, майна та майна між різними адміністративно-територіальними одиницями податкова система функціонує відповідно до принципів фіскального федералізму і виникла в державі. Наприклад, близько половини надходжень бюджету США припадає на специфічні податки на споживання та податки на загальне споживання, або податки з продажу. На основі ціни покупки стягується податок у розмірі 45 юанів 50 штатів (крім Аляски, Делавера, Монтани, Нью-Гемпшира, Орегону). На початку 2017 року ставка податку коливалася від 2,9% (Колорадо) до 8,25% (Каліфорнія). У деяких штатах харчові продукти і ліки оподатковуються за пониженими ставками 1–2,5%.

Сьогодні роль фіскального регулювання шокувала міжнародне співтовариство тим, що швидкий розвиток зовнішньоекономічних відносин

Китаю показав надзвичайно високі темпи розвитку в останні роки, і він наблизився до економічної потужності [17].

Озираючись на 2017 рік, ми помітили, що Китай посів перше місце за експортом товарів. У той же час зовнішньоторговельні відносини моєї країни зберегли позитивний баланс, майже повністю контролюючи східноазіатський ринок і динамічно займаючи ринки Східної Європи, Росії та США. Досягнення цього результату є результатом відкритої зовнішньоекономічної політики, яка спрямована на розширення економічних зв'язків із іноземними партнерами, залучення іноземного капіталу в економіку країни, створення спеціальних економічних зон і відкритих економічних зон. Після приєднання до СОТ зовнішньоекономічна політика Китаю стала більш пом'якшеною, що виражається у зменшенні тарифних і нетарифних обмежень, створенні сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій. Китай має важливий внутрішній ринок і політику вільних інвестицій, що дає змогу щороку займати друге місце у світі (після США) за залученням іноземного капіталу в китайську економіку.

Після програшу Китаю та США Німеччина посіла третє місце у світі за обсягом торгівлі у 2017 році. Зовнішня торгівля є однією з найбільш динамічних галузей економіки Німеччини і є рушійною силою її економічного зростання, що робить країну одним з найважливіших експортерів та імпортерів у світі. Надійна система фінансування та страхування зовнішньоекономічної діяльності допоможе стимулювати німецький експорт. Крім того, з метою сприяння зовнішньоекономічній діяльності німецькі компанії брали участь у закордонних виставках і ярмарках і отримували фінансову підтримку від держави, яка забезпечувала близько 20% усього німецького експорту та розширювала мережу німецьких іноземних торгових палат. Німеччина є одним з найбільших експортерів капіталу в світі. Німецькі компанії займають третє місце в міжнародному рейтингу іноземних інвестицій Організації економічного співробітництва та розвитку. За останні роки прямі іноземні інвестиції німецьких компаній становили від 25% до 35% загального обсягу

іноземних інвестицій, а іноземні інвестиції в економіку Німеччини також не перевищують 5%. Основними інвесторами в Німеччині є кредитні установи, інвестиційні та страхові компанії. Уряд Німеччини гарантує прямі інвестиції німецьких компаній за кордон, розширюючи тим самим їхнє розширення на світовому ринку.[16].

Типовим прикладом є фіскальний нагляд Японії за зовнішньоекономічною діяльністю, який регулюється надійною нормативною базою. Система законодавчого та адміністративно-правового регулювання являє собою ієрархічну піраміду, яку завершують валютні та зовнішньоекономічні закони. Закон визначає загальне поняття державного нагляду і має загальність. Він передав статуту детальні повноваження СТД щодо фіскального нагляду в окремих сферах. Крім того, законодавство містить також закони, які регулюють основні частини податкового нагляду за ДТП: імпортно-експортний бізнес; тарифи та тарифні сфери; зовнішньоторговельні послуги (закон про експортні інспекції, страхування зовнішньої торгівлі, надзвичайні заходи щодо розвитку імпорту та розширення прямих інвестицій в Японії, банківський, страховий бізнес, цінні папери, фондові біржі тощо); стандарти та технічні вимоги (закон про промислову стандартизацію тощо); права інтелектуальної власності (патентне законодавство, авторське право тощо). Митний нагляд ЗТД тісно пов'язаний із завданням реструктуризації економіки. Великі відмінності в тарифних ставках можуть допомогти вирішити поставлені завдання.

Слід зазначити, що японські тарифи передбачають використання кількох тарифів, які відрізняються залежно від методу визначення тарифної ставки. Така ситуація забезпечує більш надійний рівень захисту вітчизняної продукції, особливо сільськогосподарської, у процесі коливань світових цін або імпорту з дешевих країн-імпортерів. Близько 95% всіх категорій імпортованих товарів до Японії товарів обкладаються адвалорними митами [9]. Базою для визначення конкретної суми податку є загальний обсяг товару (кількість штук, геометричний об'єм, маса тощо). Зараз такі тарифи вводяться на вино та рослинне масло.

Сезонні тарифи на певні продукти в Японії змінюються від сезону до сезону. Наразі сезонні тарифи діють на імпорт свіжих і попередньо оброблених апельсинів і бананів і свіжого винограду. На деякі сільськогосподарські продукти, імпортовані Японією, діють тарифні квоти. Зазвичай тарифні квоти визначають шляхом віднімання внутрішнього виробництва з внутрішнього попиту на продукт. Тарифні квоти визначаються щорічно спеціальною постановою Кабміну. Нинішня система спеціальних тарифів Японії включає компенсаційні, антидемпінгові та надзвичайні мита. Поки що Японія не вводила жодних компенсаційних чи надзвичайних мит.

Японія вводить тарифні ставки з метою захисту національної промисловості, розвитку торгівлі, науки, соціального забезпечення та запобігання подвійному оподаткуванню. Також в Японії діє система нагляду за імпортом, яка, як і експортний нагляд, заснована на принципі вільної торгівлі. Порівняльна характеристика ставок іноземних імпортних тарифів подано на рис. 3.1.

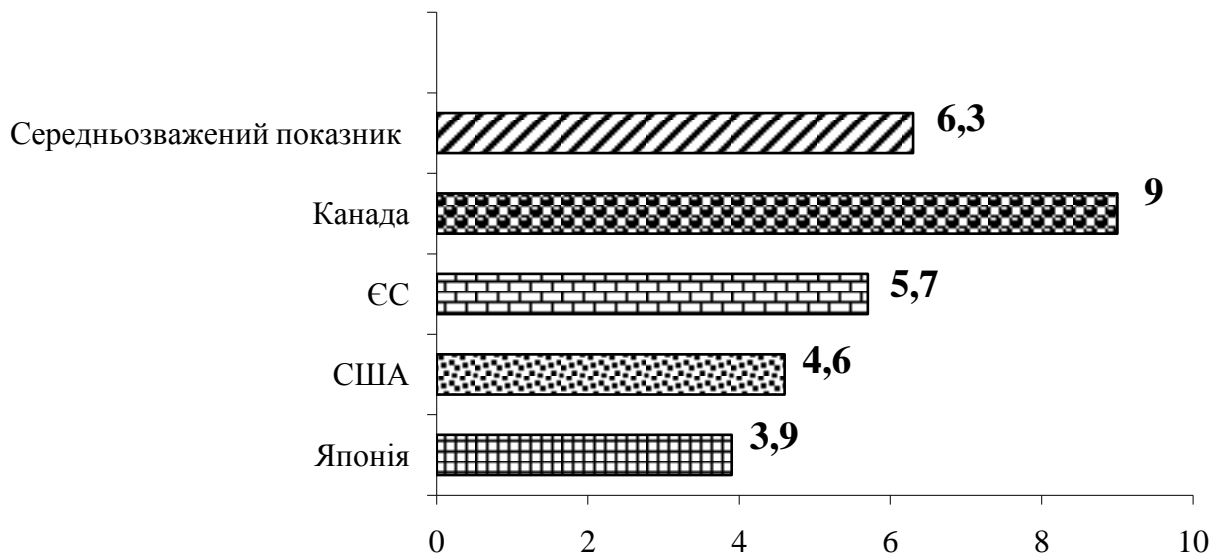

Рис. 3.1. Порівняльна характеристика середніх ставок імпортного мита в зарубіжних країнах, (%)

На основі наданих даних можна зробити висновок, що імпортні тарифи Японії (у порівнянні з іншими країнами) є досить низькими навіть у порівнянні із середньозваженими тарифними ставками промислової продукції в розвинених країнах. Однак це в основному означає, що імпортні тарифи Японії є дуже низькими як бар'єр для іноземних компаній для виходу на внутрішній ринок країни. Проте існує значна диверсифікація. Так, на взуття, одяг та продукти харчування найвищі ставки податку, іноді навіть перевищують 100%. Наприклад, окремі види цукрової продукції мають ставку податку 124%, а взуття становить 170% вартості імпортних товарів. Як і в більшості розвинених країн, в Японії імпортні тарифи залежать від ступеня переробки товару [19]. При цьому в Японії ескалація тарифів має місце головним чином в діапазоні «сировинні товари – напівфабрикати», а не «напівфабрикати – готові вироби».

Крім імпортних тарифів, з метою фіскального регулювання були прийняті нетарифні заходи, такі як обмеження на імпорт деяких товарів. По-перше, встановити квоти на імпорт такої партії сільськогосподарської продукції, як зерно, пшеничне та рисове борошно, крохмаль, арахіс, молоко та молочні продукти, рибні продукти. Для імпорту деяких товарів до Японії було створено єдиний монополістичний національний канал. Ці товари включають рис, пшеницю, ячмінь, сухе молоко, масло, згущене молоко, сіль, опій, алкоголь, тютюн тощо. Ці товари імпортують державні підприємства або уповноважені установи. Для іноземних постачальників збут товарів на японському ринку дуже складний через застосування технології та інші особливі вимоги. Йдеться про дію в Японії конкретних національних стандартів, системи сертифікації та контролю якості продукції, безпеки, навколишнього середовища, санітарії та ветеринарних правил.

В переліку заходів японської державної політики сприяння імпорту можна виділити наступні основні напрямки:

– «система податкових пільг з метою сприяння розширенню імпорту, що надаються імпортерам у разі збільшення ними обсягів імпортних закупівель;

– заходи фінансового сприяння, а саме застосування пільгових концесійних кредитів, що надаються для сприяння імпорту;

– створення «зон розвитку імпорту», які створюються з метою полегшення імпорту за допомогою концентрації імпорто–орієнтованих підприємств та організацій» [18].

Підсумовуючи, японська система фіскального регулювання СТД має кілька специфічних особливостей, включаючи: широке застосування тарифів, використання тарифних ставок, політику підвищення тарифів, використання монопольних каналів та технічні вимоги до використання. Завдяки зазначеним вище фіскальним заходам японський уряд може здійснювати більш збалансовану та диверсифіковану політику щодо імпортової продукції, ефективно захищати національну промисловість, сприяти торгівлі, науці, соціальному забезпеченню та уникати подвійного оподаткування [108]. Японія не є членом жодної міжнародної торговельної організації, крім СОТ, проте має договори про пільгове митне оподаткування з низкою країн, що розвиваються. Часто ставки за цими договорами навіть нижчі, ніж передбачені ГАТТ/СОТ. Біля 95% тарифних ставок в Японії є адвалерними (тобто обчислюються як відсоток від вартості товару).

Ще одним яскравим прикладом ефективного фіскального нагляду за іноземними державами є Франція. Протягом деякого часу французький уряд підвищив протекціоністські мита, зосередившись на імпортованих товарах. Зниження експорту в 1,6 рази відбулося за рахунок вільного розвитку економіки. Згодом ступінь відкритості економіки Франції продовжував зростати, що знайшло відображення у збільшенні експортоорієнтованого виробництва провідних галузей. Експортна квота переробної промисловості перевищує 36%, домінують електротехнічне та транспортне машинобудування [9].

Великобританія, яка завжди відігравала провідну роль у світовій торгівлі, проводила політику вільної торгівлі та помірний протекціонізм у 1940-х роках, намагаючись встановити економічне панування у світі. Система торговельної політики світового ринку негативно вплинула на

розвиток зовнішньоторговельних відносин моєї країни. Зовнішньоторговельний баланс Великобританії пасивний, що означає, що імпорт – це більше, ніж експорт, але платіжний баланс активний у всіх формах зовнішньоекономічних зв'язків.

Збільшення імпорту призвело до позитивних заходів щодо розширення експорту, однак за темпами зростання Китай все ще значно відстає від інших розвинених країн, а його частка у світовому експорті скоротилася. Сьогодні частка виробництва в британському експорті зростає. Близько 40% експорту становить продукція машинобудування. Одним із головних завдань національних транснаціональних корпорацій є зайняття ринків країн, що розвиваються. Аналізуючи конкретну ситуацію функціонування італійської моделі, слід зазначити, що вона, як і інші європейські середземноморські країни, має ознаки південноєвропейської соціально-економічної моделі. Воно має такі характеристики: домінує «сімейна» власність, поряд з капіталом високо зосереджений у верхніх ланках виробничої структури, а капітал надзвичайно розосереджений у нижньому базовому ешелоні, держава безпосередньо й активно бере участь у виробничому процесі; експортна спеціалізація на галузях середнього технологічного рівня, включаючи деякі види послуг (туризм), при негативному сальдо обміну технологією з країнами-лідерами [46]. У зовнішньоторгівельній діяльності з Україною дана країна у січні-вересні 2018 року характеризувалася такими показниками : експорт – 2006941 тис.дол. США, імпорт – 1437974 тис.дол. США [48].

Вивчаючи наші проблеми, не можна обійти увагою оцінку міжнародного досвіду найбільших країн світу з торгівлі послугами. (табл. 3.4, рис. 3.2).

Таблиця 3.4

Провідні країни в світовій торгівлі послугами у 2017 р.

№	Країни	Обсяг, млрд.\$	Частка у світовій торгівлі,%
<i>Експорт</i>			
1	США	762	14,4
2	Великобританія	347	6,6
3	Німеччина	300	5,7

4	Франція	248	4,7
5	Китай	226	4,3
6	Нідерланди	216	4,1
7	Ірландія	186	3,5
8	Індія	183	3,5
9	Японія	180	3,4
10	Сінгапур	164	3,1
Імпорт			
1	США	516	10,2
2	Китай	464	9,1
3	Німеччина	322	6,3
4	Франція	240	4,7
5	Нідерланди	211	4,2
6	Великобританія	210	4,1
7	Ірландія	199	3,9
8	Японія	189	3,7
9	Сінгапур	171	3,4
10	Індія	153	3,0

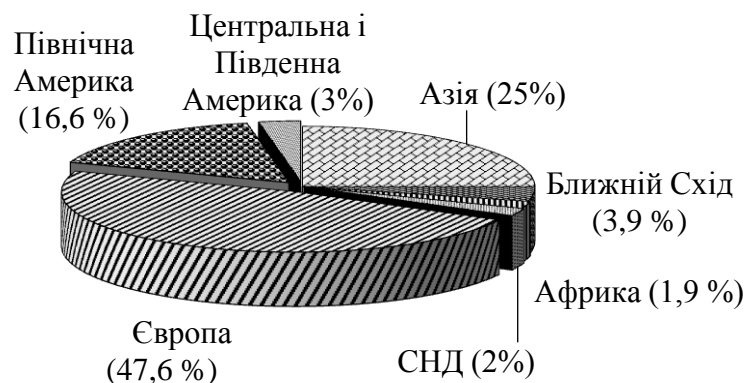

Рис. 3.2. Регіональна структура міжнародної торгівлі послугами у 2017 році

Як бачимо з наведеної вище таблиці. 3.4 і рис. 3.2. У 2017 році імпорт і експорт торгівлі послугами США займали перше місце у світі: частка експорту у світовій торгівлі становила 14,4%, імпорт-10,2%. Якщо розглядати регіональну структуру торгівлі послугами у 2017 році, то загальна частка європейських країн очевидна – 47,6%, натомість африканські країни мають найменшу частку – лише 1,9%. Аналіз показує, що встановлення бар'єрів на кордоні все ще є основним способом захисту ринку та стимулювання

горизонтального зростання Європейського центрального банку. Найбільш захищені державою галузі — сільське господарство та харчова. Крім того, уряд охороняє такі сфери, як автомобілебудування та металургія.

Світовий досвід свідчить, що існують законні методи заборони імпорту сільськогосподарської продукції в достатній кількості, яку вона може виготовити сама. В результаті Японія ввела державну монополію на оптову торгівлю рисом, фактично заборонивши імпорт рису з-за кордону, хоча мито на рис становило лише 15%. Для цього Фінляндія ввела високі внутрішні податки, що робило не вигідним імпорт деяких видів сільськогосподарської продукції з інших країн. Наприклад, Фінляндія накладає на імпортовану нафту внутрішній збір у розмірі 56% своєї вартості.

У Республіці Корея регулюючі органи не лише відкладають лібералізацію імпорту, поки не побачать реального збільшення експорту (навіть після переходу до всеосяжної політики стимулювання), але й дуже обережно здійснюють саму лібералізацію. Суть полягає в тому, що передові високотехнологічні продукти продовжують захищатися, а галузі, які вже є глобально конкурентоспроможними, прискорюють лібералізацію.

Якщо розглянути організацію та економічний механізм китайського фіскального регулювання STD, то можна побачити його високу ефективність, і ми успішно досягли двох глобальних цілей:

– вирішити проблему національного продовольчого самозабезпечення, Китай володіє 13% світових орних земель, не тільки постачає 1,334 млрд продовольства, а й експортує сільськогосподарську продукцію;

– розвивати легку промисловість, повністю постачати продукцію легкої промисловості, забезпечити експорт необхідної продукції.

У Німеччині загальний рівень імпорتنих тарифів може призвести до чіткого захисту сільськогосподарської продукції: у групі сільськогосподарської продукції 67% імпорту можна імпортувати безмитно. У той же час протекціонізм товарів дуже різниться, наприклад, 100% неоподатковуваний

імпорт бавовни. Також у Німеччині діють обмеження на імпорт продуктів харчування зі Сполучених Штатів. Країна стверджує, що Федеральне міністерство сільського господарства та захисту прав споживачів вважає, що понад 17% населення Німеччини виступають проти біотехнологічної їжі [10].

Важливу роль у вдосконаленні фіскальної політики відіграє створення та розвиток спеціальних (вільних) економічних зон, наукових та індустріальних парків (технологічних парків). Наприклад, у Китаї завданням вільної економічної зони є забезпечення іноземного капіталу 50% вартості промислової продукції спеціальної економічної зони, три чверті якої необхідно експортувати. Багато країн регулюють імпорт, щоб захистити вітчизняних виробників і споживачів [10].

За сучасних умов глобалізації однією з найбільш часто використовуваних політик фіскального стимулювання інвестицій та інновацій підприємств у розвинених країнах є запровадження спеціальної системи оподаткування інновацій. Запровадження такої системи вимагає від усіх учасників інвестиційно-інноваційного процесу цільового використання отриманих переваг, тому її ефективність потребує постійного моніторингу для досягнення бюджетної та соціально-економічної ефективності. У зарубіжній практиці політика пільгового оподаткування інвестицій часто використовує два основних принципи податкової знижки — «кількість» і «приріст». Дослідження показали, що деякі країни використовують ці два принципи одночасно, але види витрат різні. Наприклад, у Сполучених Штатах загальні додаткові знижки використовуються для стимулювання витрат бізнесу на фінансування фундаментальних досліджень.

Слід зазначити, що, крім того, у розвинених країнах часто використовується практика обмеження суми перевірки відшкодування податку. Тому в Японії та Південній Кореї сума податкових інноваційних прибутків не повинна перевищувати 10% корпоративного податку (15% для малих і середніх підприємств в Японії). У Канаді, Іспанії та Тайвані ставки цього обмеження становлять 75%, 35% і 50% відповідно. Австралія, Франція,

Італія та Нідерланди запровадили систему встановлення лімітів податкових знижок. У Європейському Союзі одним з основних важелів фіскального регулювання STD є податок на додану вартість. У договорі про створення Європейського Співтовариства ця координація оподаткування є окреме завдання, оскільки, на їхню думку, непрямі податки є основною перешкодою для вільного потоку товарів і послуг.

Слід зазначити, що наразі ціни на 88-97% сільськогосподарської продукції ЄС (пшениця, ячмінь, жито, кукурудза, молоко, корови, цукор, оливкова олія) постійно контролюються наднаціональними інституціями. Попит із запровадженням єдиної ціни не ліквідовано, але це досягається підтриманням балансу між попитом і пропозицією та коригуванням ринкової ціни в певному діапазоні. ЄС встановив квоти на імпорт зернових та некорумпованих інгредієнтів з Португалії та Іспанії, що досить вимогливо до інших країн.

Оцінка поточної ситуації показує, що повної уніфікації податкових ставок і пільг досі не досягнуто. Не менш складною є координація національної системи прямого оподаткування. Тут кожна країна ЄС коригує рівень і форму оподаткування відповідно до власних умов та національних інтересів, що не завжди відповідає інтересам ЄС загалом і створює конфлікт інтересів між різними зовнішньоекономічними партнерами. податкова політика.

Враховуючи, що мита на товари, що імпортуються до ЄС, перераховуються до бюджету ЄС, це створює конфлікт інтересів, оскільки дискримінує країни ЄС, які імпортують велику кількість товарів із країн, що не входять до ЄС. Особливо це стосується Великобританії, яка підтримує традиційні економічні зв'язки зі Співдружністю Націй, її колишніми домініонами та колоніями, особливо в імпорті сировини та продовольства.

Оптимізація співвідношення прямих і непрямих податків стала складнішою. Одна з проблем полягає в тому, що ця частина тягаря прямих податків не може бути компенсована підвищенням цін, як непрямі податки, вона еквівалентна витратам виробництва для підприємств і має відповідний негативний вплив на виробництво та збут. За цієї обставини країни з нижчим

рівнем прямих податків, ніж інші країни, є відносно більш конкурентоспроможними у взаємній торгівлі.

З точки зору більш несприятливого впливу непрямих податків на зовнішньоторговельні операції, це дуже важливо в межах ЄС, парадокс полягає в тому, що рівень непрямих податків нижчий, ніж в інших країнах. Цей ефект називається парадоксом непрямого оподаткування. Його суть: за однакових умов чим вище податок на споживання та ставка податку на додану вартість, тим вища конкурентоспроможність товарів країни.

Через недосконалий процес податкової координації все ще існують значні відмінності в податковому регулюванні між країнами ЄС, особливо за умов вільного руху капіталу, товарів і робочої сили в межах ЄС. На нашу думку, проблемою інтеграції є існування міждержавної податкової конкуренції, що призводить до зниження ставок податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб. Таким чином, конкуренція підриває наповнення національних бюджетів країн-членів ЄС і ставить уряди в неоднозначне положення щодо координації зусиль з податкової інтеграції.

Європейська комісія наголошує на необхідності уніфікації ставок корпоративного податку (прибуток підприємств і дивіденди акціонерів) на тій підставі, що якщо не буде уніфікованості, країни з нижчими ставками корпоративного податку залучатимуть капітал із країн із вищими податковими ставками, тобто користуватимуться переваги недобросовісної конкуренції. На нашу думку, загальна координація оподаткування інституціями ЄС, по суті, означає створення «податкового картелю» (угоди) всередині ЄС, а вільна міждержавна податкова конкуренція сама «природно» забезпечить зближення оподаткування. Процентні ставки на низькому рівні.

Огляд міжнародного досвіду фіскального федералізму показує, що фіскального нагляду можна досягти різними способами: публічними чи таємними попередженнями про ненадання допомоги, конституційними обмеженнями та дисциплінарними заходами фінансового ринку щодо державного боргу. Якщо загальну бюджетну дисципліну підтримувати за

допомогою попереджень про відсутність допомоги, можна зберегти незалежність основних доходів і видатків місцевого самоврядування.

Тому важливо усвідомлювати необхідність адаптації до постійно мінливого економічного та політичного середовища. Цей процес уже розпочався в ЄС, про що свідчать реформи та зміни в ЄС та інституційній структурі країни. Проте слід зазначити, що багато економістів вважають, що валютний союз все одно буде основою європейської інтеграції, а елементи його фіскального союзу мають на меті забезпечити автоматичні стабілізатори національної економіки, а не надавати фіскальні трансферти державі. уряд.

Розглядаючи можливість використання зарубіжного досвіду для здійснення фінансового нагляду за зовнішньоекономічною діяльністю в контексті підвищення рівня Європейського центрального банку України, слід зазначити, що інтеграція України до ЄС потребує більшої координації та гармонізації оподаткування та оподаткування. Вони є членами міжнародних регіональних груп, особливо враховуючи інтереси всіх країн-членів ЄС і кожної країни-члена. При інтегруванні в національну систему діючої в ЄС системи оподаткування, на нашу думку, необхідно:

– «внести повну зміну суті таким положенням, як «вибір застосування системи оподаткування із двох ставок - зниженої і стандартної» і «узгодження переліку товарів, до яких застосовується знижена ставка»; [3, с.48].

– внести часткові зміни суті таким положенням, як «визначення об'єкта оподаткування», «визначення бази оподаткування», «узгодження місця стягнення податку», «узгодження моменту виникнення податкових зобов'язань», «узгодження ставок оподаткування», «узгодження переліку звільнень від сплати ПДВ», «узгодження особливостей оподаткування експортних субсидій»; [3, с.48].

– доповнити діюче законодавство положеннями про «визначення територіального застосування податку», і «узгодження спеціальних процедур,

що застосовуються до товарів, які були у споживанні, виробам мистецтва, колекційним товарам і антикваріату». [3, с.48].

Підсумовуючи, ми вважаємо, що враховуючи економічні умови України та національні особливості, розумні елементи іноземного фіскального регулювання ЗПТ можуть бути використані в Україні. Очевидно, що існує необхідність посилення ролі держави в організації та реалізації ЗПТ, особливо в періоди кризи, перехідного періоду та стабільності. Як розвиненої та успішної країни в сфері організації фіскального нагляду за ЗПТ, її еволюція та характеристики надзвичайно важливі для України для ефективного використання вітчизняного економічного потенціалу та забезпечення Європейського центрального банку країни. Вдале використання Україною світового досвіду фіскального регулювання ЗТД дасть змогу підвищити рівень безпеки національної економіки, збільшити інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність вітчизняних товарів і послуг, забезпечити доступ до сучасних технологій та досвіду і методів прийняття оптимальних рішень для зростання рівня економічної безпеки національної економіки.

3.2. Цільові пріоритети удосконалення фіскального регулювання зовнішньоторговельної діяльності як функції економічної безпеки України

Міжнародний досвід показує, що чутливість української економіки до невеликих коливань на зовнішніх ринках дуже висока. Зовнішні шоки швидко поширюються і помножуються в національній економіці, викликаючи потрясіння в банківській системі, централізуючи реальний сектор і дестабілізуючи ринок. Водночас відсутність каналів впливу на фіскальні процеси з боку держави зумовлена внутрішньою інституційною ситуацією та структурними змінами на ринку з дуже свіжим повітрям, що є диявольським контролем над економікою. [53]

Варто зазначити, що міжнародна торгівля, очевидно, відіграє важливу роль в економічному житті України. Проте в країні діє ліберальний режим торгівлі,

гарантований українським ЄЦБ, і знаходиться на рівні імпорتنих мит. Крім того, Україна вже уклала або веде переговори з ключовими торговими партнерами щодо створення зони вільної торгівлі, що дозволяє говорити про потенціал безмитної торгівлі. Таким чином, сьогодні на перший план виходять питання допомоги в інтересах КЗС, які мають на меті вирішення більш складних завдань внутрішньої реформи та зниження нетарифних бар'єрів.

Сьогодні можна сказати, що активно трансформується та уніфікується економічна функція держави, яка все більше втрачає здатність ефективно використовувати традиційні фіскальні інструменти макроекономічного регулювання (імпортні бар'єри та експортні субсидії, ставки рефінансування) національних та центральних банків, тощо). Навіть такі «внутрішні» сфери державного регулювання, як оподаткування, трудове право, освіта, професійне навчання тощо. вони інтернаціоналізуються. У контексті виходу з кризи Україна має високоцентралізовану фіскальну систему, яка відрізняється від подальших макроекономічних цілей, підвищенням ризику зовнішньої торгівлі та закриттям бізнесу. Тому проблема пошуку оптимального фіскального механізму в системі методів оцінки розвитку ринкового сектору економіки та забезпечення економічної безпеки України є надзвичайно важливою.

Крім того, незалежно від стадії ринкової трансформації в умовах глобалізації, кожна країна може створити оптимальний комбінаційний механізм, основною функцією якого є підтримання виробничого потенціалу, що генерує творчий потенціал.

Найбільш типовою координацією податкової системи є Європейський Союз, і ця орієнтація відображається в процесі створення єдиного європейського ринку.

Слід зазначити, що інтеграція існуючої національної системи оподаткування навіть у межах ЄС є складним і довготривалим процесом, який має такі характеристики: розширення бази оподаткування; загалом зниження податкових ставок; єдині податкові ставки; зниження податкових пільг, здійснення несплати податків Суворі санкції.

Іншими словами, координація не є повною єдністю систем оподаткування зовнішньоекономічної діяльності в усіх країнах. Його характеристикою є лише процес узгодження систем оподаткування різних країн.

Вважається, що міжнародні угоди, які можуть усунути міжнародне подвійне оподаткування та непослідовне непряме оподаткування, відіграють життєво важливу роль у процесі координації.

У сучасній економіці можна визначити напрями координації українського податкового нагляду КТД в рамках інтеграційного процесу:

- гармонізація принципів побудови податкових систем;
- гармонізація структури податкових систем;
- зближення підходів та основних механізмів фіскального регулювання;
- уніфікувати поняття прямого та непрямих оподаткування на основі застосування загальних засад оподаткування кожного бюджетоутворюючого податку;
- єдині підходи до організації податкового адміністрування.

Метою координації у напрямку зближення принципів податкового нагляду та механізмів зовнішньоекономічної політики є впровадження загального методу податкового нагляду для забезпечення інтенсивності та впровадження загальних принципів побудови системи його фіскальних інструментів. Тому основним завданням цієї галузі є формулювання загальної концепції та методу механізму фіскального нагляду у сфері зовнішньоекономічної діяльності [46]. Разом з тим, видається, що для вирішення цієї проблеми необхідний системний підхід до забезпечення економічної безпеки України:

– «Україна має значні резерви залучення додаткових бюджетних надходжень за рахунок вдосконалення фіскального регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Українські підрозділи великих промислово-фінансових груп працюють з низькою нормою прибутковості або декларують збитки, при цьому значний обсяг прибутків штучно акумулюється у іноземних підрозділах цих корпорацій;

– джерелом додаткових податкових надходжень залишається руйнування схем мінімізації податкових зобов'язань з використанням фіктивних цінних паперів». [48]

У цьому випадку вивчення короткострокової тенденції економічного зростання України значною мірою залежатиме від стану світового товарного ринку. У середньостроковій перспективі структура фіскальних інструментів має бути скоригована для регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зменшуючи тим самим вплив зовнішніх умов. Перспективи економічного розвитку України залежатимуть від стану зовнішньої торгівлі на світових товарних ринках, ефективності заходів стимулювання зростання в розвинених країнах, привабливості України для прямих інвесторів та інвесторів у цінні папери. На середньострокову тенденцію національної економіки вплине боргова криза єврозони, що збільшить виробничий потенціал країн, що розвиваються, та залежатиме від ефективності реформ бізнес-середовища України та віддачі від інвестицій проекту. У той же час неякісне бізнес-середовище, жорстка монетарна політика та високі процентні ставки гальмують інвестиції і, зрештою, формують структурні обмеження для національного економічного зростання.

Засоби досягнення таких темпів в Україні залежатимуть від:

«1) політики підтримки економічного зростання, яку реалізовуватимуть розвинуті країни з метою досягнення цілей щодо покращення зовнішньоторговельної діяльності;

2) політики підтримки конкурентоспроможності експорту країнами, що розвиваються;

3) активності інвесторів на світових ринках капіталу та їх схильності до ризиків;

4) можливих коригувань політики реформування національної економіки» [36]

Через вплив високої бази цього року, очікується, що незначне уповільнення зростання доходів домогосподарств не подолає ці

зовнішньоторговельні дисбаланси. Із запровадженням правил СОТ пропозиція імпортованих споживчих товарів на внутрішньому ринку збільшилася, а уповільнення зростання доходів може не вплинути на зростання імпорту споживчих товарів, але призведе до зменшення споживання вітчизняних споживчих товарів. І зменшити свою участь на внутрішньому споживчому ринку. Девальвація, як короткостроковий засіб виправлення зовнішніх дисбалансів, матиме середньо- та довгостроковий негативний вплив на розвиток внутрішньої пропозиції на внутрішньому ринку. За рахунок посилення цінової конкурентної переваги вітчизняних виробників відносно імпортованих у короткостроковій перспективі це збільшення призведе до скорочення фактичного споживання, що призведе до скорочення інвестиційних проектів вітчизняного виробництва та планів розвитку.

Крім того, це призведе до зростання інвестиційних витрат, що залучить нові технології в Україну, що негативно вплине на терміни реалізації інвестиційних проектів, майбутні ціни на продукцію та її конкурентоспроможність.

За таких умов важливим джерелом підвищення інвестиційного потенціалу національної економіки має стати залучення фінансових ресурсів зі світового фінансового ринку. Зазначимо, що джерелами таких коштів є кошти підконтрольних іноземних компаній, які проживають в Україні, та вільні кошти інших іноземних інвесторів. Залежно від типу такого капіталу стратегія їх залучення буде дещо відрізнятися.

Хоча стан бізнес-середовища є важливим критерієм для визначення двох типів інвесторів щодо інвестування в Україну, вимоги до українських резидентів, які інвестують у контрольовані іноземні компанії, дещо послаблені. Оскільки ці інвестори, як правило, створили інфраструктуру для ведення бізнесу в країні та мають досвід співпраці з контролюючими та правоохоронними органами, їхні інвестиційні рішення залежать від стабільності політичної та економічної ситуації в країні. І перспективні інвестиційні проекти.

Тому ефективною стратегією залучення коштів таких інвесторів є забезпечення передбачуваності національної економіки, формування ефективної системи захисту прав інвесторів, політична стабільність.

Політика просування експорту України вважається невід'ємною частиною зовнішньоекономічної політики країни. Нинішній стратегічний документ ставить питання розвитку та реалізації експортного потенціалу на перше місце серед завдань зовнішньоекономічної політики країни.

Вважаємо, що цілі сучасних економічних реформ у сфері міжнародного співробітництва та інтеграції на 2019-2021 роки забезпечать економічну безпеку України є:

- «удосконалення умов торгівлі на зовнішніх ринках для українських виробників;
- інтеграція України у внутрішній ринок ЄС методом створення зони вільної торгівлі «плюс» з ЄС з метою розширення доступу до ринку ЄС, а також ринків третіх країн;
- скасування обмежень та вилучень щодо вільної торгівлі з країнами СНД;
- розширення співпраці з перспективними торговельними партнерами й регіональними інтеграційними об'єднаннями». [36]

Тому виконавча влада України має сформулювати та затвердити заходи, спрямовані на розвиток та реалізацію експортного потенціалу України у сфері зовнішньоторговельної політики, зокрема:

- «інституалізацію політики шляхом створення середньострокових планів заходів та стратегій, а також прийняття спеціалізованого законодавства;
- активізацію регіональної інтеграції;
- використання існуючих механізмів СОТ для покращення доступу на зовнішні ринки». [36]

В умовах глобалізації основні перспективи економічного розвитку України значною мірою залежатимуть від зовнішньоторговельної ситуації на світових товарних ринках та ефективності заходів стимулювання зростання розвинутими

країнами. Світове економічне середовище продовжує характеризуватися ознаками економічної депресії та досить високим рівнем невизначеності та макроекономічної нестабільності:

– «сучасний етап розвитку глобальної економіки характеризується надзвичайно високим рівнем державної заборгованості розвинутих країн світу;

– кардинальне подолання боргових проблем потребуватиме тривалішого періоду та вищої координованості дій на глобальному рівні;

– заходи нейтралізації кризових процесів засобами жорсткого фінансового та фіскального регулювання, до яких переважно вдаються уражені борговою кризою розвинені країни, втрачають ефективність;

– бюджетна консолідація не дає очікуваного ефекту без структурних реформ та адаптивної грошово-кредитної політики;

– помітно зросла стійкість країн, що розвиваються, до глобальних криз, що пояснюється зростанням якості економічної політики та порівняно меншою частотою внутрішніх та зовнішніх шоків у цих країнах;

– рецесія, зокрема в промислово розвинених країнах, супроводжується потужним зміщенням торговельних потоків в країни, що розвиваються. Зростання попиту на імпорт з боку країн, що розвиваються, є, фактично, найважливішим чинником, який утримує світову економіку та торгівлю від глибокого спаду;

– глобалізація як провідний тренд в розвитку глобальної економіки зумовлює ризики для країн, що розвиваються, стосовно зовнішніх шоків та припинення зростання». [53]

Через це явище для розвинутих країн найімовірнішим способом вирішення боргової кризи та покращення фіскального нагляду за STD є стимулювання економічного зростання розвинених країн шляхом використання адаптивної монетарної політики, яка збільшує пропозицію грошей за рахунок зниження процентних ставок. Це закріпить поступове ослаблення валют цих країн і збільшить пропозицію інвестиційних ресурсів на

світовому фінансовому ринку. Як зазначалося вище, в Україні з'явилися деякі фактори, якщо ЄС та інші країни стануть нестабільними, це назавжди послабить гнучкість національної економіки в середньостроковій перспективі. Основні фактори ризику зовнішньої торгівлі України є:

- «значна зовнішньоторговельна відкритість, високе та перманентно зростаюче негативне сальдо рахунку поточних операцій;
- висока інтегрованість з банківською системою Європи та залежність низки великих українських банків від ситуації у материнських банківських установах;
- високе боргове навантаження на державний і фінансовий сектор;
- нестійка динаміка золотовалютних резервів НБУ;
- девальваційний тиск на валютний курс гривні, що сформувався внаслідок зовнішніх дефіцитів, та високі девальваційні очікування внаслідок негативного сальдо платіжного балансу, високого боргового навантаження та значного сповільнення динаміки експорту;
- складні зовнішньополітичні стосунки з Російською Федерацією, які підвищують рівень загальної невизначеності та залежності від цін на енергоносії». [53]

Враховуючи обмеженість людських і фінансових ресурсів та низький рівень поінформованості про програми та інституції ЄС, Україні необхідно застосувати поступовий та вибірковий підхід до визначення переліку установ та програм. Критеріями визначення тут можуть бути узгодженість та сумісність пріоритетів інституцій та планів ЄС зі стратегічними пріоритетами розвитку України та пріоритетами співробітництва між Україною та ЄС.

Для України примирення з ЄС означає отримання необхідної модернізації, а для ЄС інтеграція України надасть додаткові потужні ресурси для економічного та політичного розвитку. Зверніть особливу увагу на взаємовигідні можливості, які створює поглиблення відносин між Україною та потужними економіками Євразії та Азії. Українська платформа може стати

платформою для налагодження нових партнерських відносин між Європейським Союзом та динамічними азіатськими країнами [31].

За останні роки динаміка зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС повернулася до докризових тенденцій, оскільки економічна політика України не вжила жодних серйозних заходів для трансформації конкурентних переваг країни. Без докорінних змін у структурі експорту негативне зовнішньоторговельне сальдо України з ЄС існуватиме тривалий час, оскільки країна має стабільний попит на продукцію ЄС та потребує модернізації внутрішнього виробництва та задоволення попиту споживачів на товари тривалого користування. потреба. товар. Без серйозних системних змін у зовнішньоторговельному співробітництві з ЄС, через стиснення внутрішнього попиту, можливе скорочення дефіциту торгівлі з ЄС протягом прогнозного періоду.

Тому за своєю природою вразливість національної економіки до впливу кризи ЄС пов'язана переважно зі структурою та технічними аспектами української економіки. Серед них повільна трансформація необхідної структури, повільне зростання рівня інновацій і технологічної конкурентоспроможності вітчизняних виробників і країни в цілому, продукція, що не відповідає європейським стандартам, а також недоліки корпоративного стратегічного управління. Неefективність економічної політики держави щодо усунення цих факторів призвела до дуже низьких темпів зростання конкурентних позицій України на ринку ЄС.

Разом з тим, хоча існує багато перешкод для розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та ЄС, слід зазначити, що ринок ЄС є потенційно привабливим з точки зору експорту, оскільки для України вони є найбільші ринки в сусідніх з Україною країнах. Населення та ВВП. Крім того, на цих ринках висувуються підвищені вимоги до якості та технологічності продукції, тому збільшення частки експорту означатиме виконання дуже високих стандартів попиту, що потребуватиме вдосконалення

технологічної та виробничої бази вітчизняної економіки та пошуку інноваційних механізмів.

Крім того, ЄС є важливим джерелом інвестицій та імпорту України, а також є важливим для її технологічної модернізації та економічного розвитку. Тому посилення та поглиблення співпраці з Європейським Союзом є важливим напрямком політики забезпечення конкурентоспроможності економіки України та вдосконалення її зовнішньоторговельної фіскальної політики для забезпечення економічної безпеки України.

Слід зазначити, що отриманий механізм дуже простий: зниження імпортних тарифів призводить до збільшення пропозиції іноземних товарів і стає фактором зниження цін. Як наслідок, деякі компанії не є конкурентоспроможними і ставлять перед вибором: або піти з ринку, або стати більш ефективними. Не настільки очевидний, але ефект від зняття експортних бар'єрів (експортних тарифів та інших бар'єрів для виходу українських компаній на зовнішні ринки) також однаковий [27].

За зазначених умов динаміка зовнішньої торгівлі України з ЄС у перспективі формуватиметься під впливом таких чинників:

- «низької економічної активності і повільного відновлення попиту на ринках країн ЄС;
- конкурентної девальвації валют у низці країн ЄС, що певною мірою обумовлюватиме подальшу втрату цінової конкурентоспроможності вітчизняного експорту порівняно з продукцією виробників із цих країн та вітчизняної продукції порівняно з імпортом на внутрішньому ринку;
- запровадження фінансових заходів підтримки експортної діяльності країнами Євросоюзу, зокрема через експортно-кредитні агентства;
- низької технологічної конкурентоспроможності переважної частини українського експорту». [3, с.48]

Таким чином в умовах посткризового відновлення світовий досвід показав, що формування ефективних національних економічних інтересів та

фіскального механізму внутрішнього виробництва є необхідною умовою подолання кризи в нашій державі. Комплексно сформульована національна фіскальна політика створила рівні умови управління, є системною та обґрунтованою, підтримує постійний контакт із виконавцями та забезпечує конкретні результати. [105.] Тому Україна має вжити відповідних заходів для покращення фіскального нагляду за зовнішньою торгівлею та структурної модернізації економічної та фіскальної системи для забезпечення економічної безпеки України.

Висновки до третього розділу

Нинішній стан фіскального нагляду ПЗЗ для зміцнення економічної безпеки України не є досконалим. Докази такі: контрабанда займає велику частку загального обсягу продажів; боротьба зі злочинами проти інтелектуальної власності неефективна; органи державної влади дуже корумповані; значна частина Зовнішньоекономічна діяльність вітчизняних виробників має значну тінь, експортні операції здійснюються через офшорні компанії. Дослідження зарубіжного досвіду податкового нагляду CLA дає змогу визначити такі основні принципи його реалізації: недискримінація ділових партнерів, вітчизняних та іноземних товарів і послуг, вітчизняних громадян та інших країн; шляхом зниження торгових бар'єрів, у тому числі тарифів. (або тарифи) І заборони на імпорт або впровадження вибіркового кількісних квот та інших заходів для сприяння відкритості; передбачуваність та прозорість торговельної політики з метою уникнення свавільного встановлення бар'єрів у торгівлі, що, у свою чергу, призводить до збільшення інвестицій та переваг для споживачів, які отримують ширший асортимент та нижчі ціни в результаті підвищення компетенції; сприяння конкурентоспроможності шляхом протидії експортним субсидіям та продажу продукції за демпінговими цінами для отримання частки ринку; Правила СОТ визначають, що є справедливим, а

що несправедливим, і як уряди можуть реагувати на нечесні дії, зокрема запроваджуючи додаткові імпорتنі мита, щоб компенсувати збитки, спричинені несправедливою торгівлею.

Розглядаючи можливість використання зарубіжного досвіду для нагляду за зовнішньоекономічною діяльністю в контексті підвищення рівня Європейського центрального банку України, слід зазначити, що інтеграція України до ЄС потребує більшої податкової координації та уніфікації, а також фіскальної політики. Вони є членами міжнародних регіональних груп і будуть враховувати інтереси всіх держав-членів ЄС, особливо інтереси кожної країни-члена.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота є цілісним дослідженням, яке розв'язало актуальну наукову проблему, яка полягає у встановленні теоретико-методологічних засад механізму митного регулювання зовнішньої торгівлі та його впливу на складові економічної безпеки України. Тому в роботі формулюються висновки та пропозиції, що мають теоретичне та практичне значення.

1. Фіскальне регулювання зовнішньої торгівлі відіграє важливу роль у забезпеченні економічної безпеки та розвитку міжнародної торгівлі, оскільки завдяки своєму механізму здатне здійснювати ефективні заходи щодо підвищення конкурентоспроможності національних товарів на національному та світовому ринках, наповнюючи державний бюджет, реалізовувати ефективні заходи щодо підвищення конкурентоспроможності національних товарів на національному та світовому ринках. захист внутрішнього ринку від дефіцитного імпорту, від контрабанди. Реалізація на практиці ґрунтовних заходів у сфері фіскального регулювання зовнішньої торгівлі в кінцевому

підсумку сприяє активізації інноваційно-інвестиційної складової її розвитку, позитивно впливає на структурні процеси в реальному секторі економіки.

2. Зручно, що суб'єкти фіскального регулювання розробляють та впроваджують заходи фіскального регулювання, про зручність та ефективність яких свідчать такі критерії: рівень дефіциту окремих товарів в Україні; рівень надлишку окремих товарів на внутрішньому ринку України; показники розвитку національного виробництва товарів, що замінюють імпорتنі товари; темпи зростання виробництва національних додаткових товарів. Реалізація цих заходів також має бути сумісною з макроекономічною ситуацією країни з урахуванням особливостей індивідуального, зовнішнього та внутрішнього економічного, соціального та політичного функціонування.

3. Під час формування стратегічних напрямів розвитку експортного потенціалу країни та зміцнення конкурентоспроможності суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності повинні враховувати встановлену структуру зовнішніх факторів, які будуть визначати динаміку КЗС та впливати на економічну безпеку України. на світових ринках. До них належать: зростаючий світовий попит на продукцію чорної металургії; збільшення пропозиції зернових культур вітчизняними аграріями на зовнішні ринки; стабільне зростання світового попиту на мінеральні добрива; підвищений попит на інвестиційні продукти; стабільний попит на продукцію вітчизняної харчової промисловості.

4. З метою усунення нормативних колізій у системі зовнішньоторговельної податкової політики з метою забезпечення економічної безпеки України, враховуючи національні інтереси та вимоги країн ЄС, рекомендується внести зміни до чинного законодавства щодо: 1) застосування зниження ставки ПДВ до критичного імпорту; 2) визначення змісту таких понять: «місце стягнення податку», «момент виникнення податкового зобов'язання із зовнішньоторговельних операцій», «узгодження ставок оподаткування», «узгодження переліку звільнень від сплати ПДВ», «узгодження особливостей оподаткування експортних субсидій»; 3) доповнення діючого законодавства

положеннями про «визначення територіального застосування податку», «узгодження спеціальних процедур». [3, с.48].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амбрик Л. П. Теоретичні детермінанти та дивергенція теорій фіскального регулювання економіки // Інвестиції: практика та досвід. 2012. № 19. С. 49-54.
2. Базилюк Я. Б. Пріоритетні напрями підвищення результативності співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями // Фінанси України. 2014. № 1. С. 54-66.
3. Бегей М. В. Моделювання системи забезпечення економічної безпеки лісогосподарських підприємств: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Львів. 2017. 237 с.
4. Гораль Л. Т. Функції економічної безпеки як механізм підвищення ефективності діяльності промислових підприємств нафтогазового комплексу // Молодий вчений. 2017. № 11 (51). С. 1123-1126.
5. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: підручник. К.: Вид-во Центр навчальної літератури, 2005. 696 с.
6. Гребеник Е. Состояние инвестиционной деятельности в Украине и возможности ее активизации. // Економіка, фінанси, право. 2005. № 1. С. 15-18.
7. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монографія. Тернопіль: Вид-во ТНЕУ, 2008. 496 с.
8. Конституція України від 28.06.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
9. Крисоватий А., Кошук Т. Інституційне середовище фіскального регулювання соціально-економічних процесів // Фінанси України. 2011. № 9. С. 18-32.
10. Лук'яненко Д., Поручник А., Столярчук Я. Глобальні фінансові дисбаланси та їх макроекономічні наслідки // Журнал європейської економіки. 2010. № 1. С. 73-92.

11. Майбуров И. А. Реформирование налоговых систем. Теория, методология и практика: монография / под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова, А. И. Крысоватого. К.: Изд-во Кондор, 2011. 352 с.
12. Мартинюк В. П. Фінансові аспекти розбудови митної системи в інтересах економічної безпеки України: монографія // К.: Вид-во Кондор, 2011. 326 с.
13. Мартинюк В. П., Баранецька О. В. Фіскальна безпека держави: концептуальні засади та шляхи забезпечення: монографія // Тернопіль: Вид-во Крок: 2015. 206 с.
14. Митний кодекс України від 13.03. 2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
15. Мовчан В. Політика сприяння експорту в Україні після адміністративної реформи. К.: Вид-во ПРООН, 2012. 43 с.
16. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
17. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://www.sfs.gov.ua>
18. Офіційний сайт МВФ в Україні. URL: <http://www.imf.org/external/russian/>
19. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
20. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: www.me.gov.ua
21. Офіційний сайт НБУ. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57896
22. Офіційний сайт Фондової біржі ПФТС. URL: <http://www.pfts.ua/>
23. Паянок М., Задорожня Л. Рейтингова оцінка України в міжнародному середовищі // Фінанси України. 2014. № 5. С. 48-60.
24. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

25. Портер М. Международная конкуренция. Конкурентные преимущества стран. М.: Изд-во «Альпина Паблишер», 2016. 947 с.
26. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 20.03.1991р. № 872-XII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-12.
27. Про внесення змін до Положення про торговельно-економічну місію у складі дипломатичного представництва України за кордоном: Указ Президента України від 08.04.2010 № 522/2010. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1380/99>
28. Про врегулювання ситуації на валютному ринку України: Постанова Правління Національного банку України від 20.11.2014р. № 734. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58478
29. Про Єдиний митний тариф: Закон України від 05.02.1992р. № 2097–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2097-12>
30. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну: Закон України від 22.12.1998 р. № 332–XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-14>.
31. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту: Закон України від 22.12.1998р. № 330–XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-14>.
32. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту: Закон України від 22.12.1998р. № 331–XIV. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/331-14>
33. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991р. №959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
34. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IY. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
35. Про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року: Постанова Верховної Ради України від 19 червня 1992 року № 2479-XII. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2479-12>

36. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
37. Про торгово-промислові палати в Україні Закон України від 02.12.1997 № 671/97-ВР URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр>
38. Про утворення Державної фіскальної служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 160. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-2014-%D0%BF>
39. Тимошенко О. В. Використання інтегральної моделі оцінювання економічної безпеки держави та її основних функціональних компонентів // Актуальні проблеми економіки. 2016. № 9. С. 95-108.
40. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку: в 3 т. / за ред. чл.-кор. НАН України А. І. Даниленка. Т. 2: Механізм грошового та фондових ринків і їх вплив на розвиток економіки України. К.: Фенікс, 2008. 442 с.
41. Франчук В. І. Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2015. 236 с.
42. Франчук В. І. Теорія безпеки соціальних систем: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 216 с.
43. Франчук В. І. Теоретико-методологічні засади організації системи економічної безпеки акціонерних товариств: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Київ, 2012. 40 с.
44. Франчук В. І. Концептуальний підхід до забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання // Науково-технічний збірник «Комунальне господарство міста». Серія: Економічні науки. Випуск 108. С. 271-279.
45. Харазашвілі Ю. М. Методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки країни // Наука та наукознавство. 2014. № 4. С. 44-58.
46. Швабій К. І. Вплив глобалізації на систему оподаткування та податкову політику України // Стратегічні пріоритети. 2009. №1 (10). С.137-144.
47. Швиденко О. А. Глобальна конкурентоспроможність: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. К.: КНЕУ, 2007. 312 с.

48. Шинкарук Л. В. Макроекономічні передумови та перебіг економічної кризи в Україні // Економічна теорія. 2010. № 2. С. 61-69.

49. Шупрудько Н. В. Роль фіскального регулювання зовнішньоекономічної діяльності у забезпеченні економічної безпеки держави. Актуальні проблеми забезпечення економічної безпеки в Україні: монографія / за ред. Я. Я. Пушака та Я. С. Піцура. Львів: Ліга-Прес, 2017. С. 224-243.

50. Шупрудько Н. В. Зовнішньоекономічна діяльність України у контексті зміцнення її економічної безпеки // Ефективна економіка. 2018. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>

51. Шупрудько Н. В. Вплив фіскальних інструментів на індикатори економічної безпеки держави // Науковий журнал «Інтелект XXI». 2018. Вип. 5. С. 17-23.

52. Шупрудько Н. В. Фіскальне регулювання зовнішньоторговельної діяльності у системі економічної безпеки держави // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. 2017. Вип. 1. С. 164-174.

53. Шупрудько Н. В. Фіскальне регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні: інституційне забезпечення та безпекознавчі аспекти. // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. № 5 (16). С. 37-43.

54. Шупрудько Н. В. Прагматизм фіскального регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2018. Т. 23. Вип. 4 (69). С. 29-34.

55. Шупрудько Н. В., Франчук В. І. Зарубіжний досвід фіскального регулювання зовнішньоторговельної діяльності та можливості його використання для зміцнення економічної безпеки України // Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2018. Т. 29 (68). № 6. С. 6-11.